

СЛОВО

Без мови немає нації!

Протівими

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

20 (605), 19–25 травня 2011

ТОРЖЕСТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ПРАВДА ВІД ЛЬВІВ'ЯН

2–3

ОСТАННІМ ШЛЯХОМ
КОБЗАРЯ

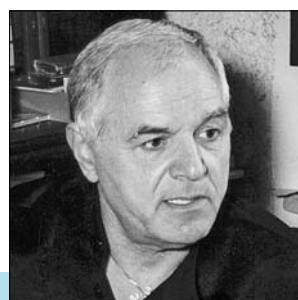
4–5

ЧИ ЗБУДУЄМО
ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ?

8,9,10

ЮРІЙ ІЛЛЕНКО БРАВ
ВЕРХНЄ "ДО"

13

ЩО ШУКАТИ
В МУЗЕЯХ?

14–15

Урочисе закриття XI Міжнародного конкурсу з української мови ім. Петра Яцика традиційно відбулося 17 травня в Національному академічному драматичному театрі ім. Івана Франка. Цей конкурс, як міцно збудований корабель, впевнено розтинає океани організаційних проблем, долає політичні шторми і причалює до сердець юних українців. Детальніше читайте у наступному числі тижневика. Фоторепортаж Олесея ДМИТРЕНКА

МЕМОРІАЛ ЖЕРТВАМ РЕПРЕСІЙ У ЛЬВОВІ

вівши додаткові ексгумації, продовжила перепоховання на цьому ж місці, вздовж цегляної стіни.

У 50-і роки всі масові й частково індивідуальні могили були за наказом радянської влади зруйновані, а на цьому місці почали ховати цивільних. Громадськістю було нелегально впорядковано одну зі спільних могил, куди поховали тлінні останки.

Напівзруйнована цегляна стіна — огорожа цвинтаря, високої нахилени, в аварійному стані, дерева діаметром 60—70 см, жодної таблички про масові поховання в цьому місці, купи сміття під стіною створювали враження закинутості, сірості й зневаги до трагічних подій 1941 року. Виднілися тільки позначки олійною фарбою, які потайки поставили очевидці тих страшних поховань. Це скорботне місце в народі називали “помордовані в тюрмах 1941 року”. Приходило туди було небезпечно. Проте там часто горіли свічки, таємно відправляли панахиди за невинно убієтими, особливо 1 листопада — в День Листопадового Чину і на Зелені свята.

Із 1991 року силами громадсько-політичних організацій, зокрема львівських політв'язнів, розпочалося впорядкування Поля Поховань; члени Спільноти дітей політв'язнів і “Меморіалу” проводили тут роз'яснювальну роботу. У різні роки впорядковували та доглядали Поховання інші громадські організації: товариство “Лева”, осередки Союзу українок і “Просвіти” з Левандівки (околиця Львова), відправляли панахиди по убієтних у пам'ятні дні, ставили свічки.

З ініціативи Львівського обласного об'єднання Всеукраїнської Ліги українських жінок із жовтня 2001 року почалося активне впорядкування забутих могил. Із них прибрали сміття силами учнів Вищого технічного училища № 29, а також зрізали дерева, провели перепоховання з пізніших могил жертв репресій.

Міська влада підтримала і сприяла у впорядкуванні. Спочатку було організовано конкурс серед студентів Львівської Політехніки на кращий проєкт. Після обговорення громадськістю Львова відзначили і схвалили два проєкти як кращі в опрацюванні формування Меморіалу.

Наступний тур добродійного конкурсу організувало Управління капітального будівництва Львівської міської ради 2004 року.

За результатами конкурсу створено авторський колектив у складі: архітектори — Михайло Федик, Юрій Столяр, Пауль Моркель; скульптор Микола Посікіра.

Велика честь і шана всім, хто протягом 10 років допомагав у спорудженні Меморіалу жертв московсько-більшевицького терору: Львівській міській раді останніх двох скликань (міському голові А. Садовому, заст. міськ. голови В. Косіву, міському голові Л. Буняку, заст. міськ. голови з питань інженерного господарства В. Склярському); членам оргкомітету зі спо-

рудження Меморіалу; ініціаторам проєкту Львівського об'єднання Всеукраїнської ліги українських жінок Н. Кохалевич та М. Кушнір; Львівському управлінню капітального будівництва (П. Хабі, І. Фалюті, Б. Ковалю, В. Маковецькому); Вищому технічному училищу № 29 (директор І. Митрофанов); Левандівській “Просвіті” і “Союзу українок”; генпідряднику ЗАТ “Електронбуд” (голова правління В. Х. Ідятьов, нач. вироб. Я. Лимар); генпідряднику “Львіврембудпостач” (директор КП Садова О. О., головний інженер — І. Смеречанський); ТзОВ “ПІКАРТ” директору І. І. Чубі; СП “Ренсанс ДР” О. Крисківу; ТзОВ “Архбудінвест-Львів” (директор Я. Кохалевич); ТзОВ “ДКЛ-Будінвест” (директор І. Дудич); львів'янам, усім, хто долучився до вшанування невинно убієтних жертв большевицьких репресій, усім, хто в часи большевицького терору, ризикуючи своєю свободою, запаливав свічки на цих могилах; авторам проєкту: головному архітектору Михайлу Федіку, архітектору Юрію Столярову, скульптору Миколі Посікірі.

10 жовтня 2010 року на багатолюдному віче у Львові відбулося відкриття Меморіалу жертвам політичних репресій комуністичного большевицького режиму в червні 1941 року.

Архітектурно-планувальне та образне вирішення Меморіального комплексу цілком витримано усвідомленню невинної людської трагедії, трагедії українського народу в найстрашнішу добу бездержавності — добу кривавої вахханалії червоного большевицького терору в Україні. На тлі Янівського цвинтаря архітектурно-скульптурними мистецькими засобами запроєктовано осередок, проникнутий шаную до похованих, тут має відбуватися духовне очищення кожного відвідувача. Та найголовніше — образ Меморіального комплексу побудований на глибоких християнських засадах, де безмежна жертвність, мучеництво, освячується високим Духом “Преображення”, де нескінченна Дорога Страдництва вивершується Херувимським “Вічна пам'ять”.

Композиційний каркас комплексу — це цегляна стіна (“Стіна Скорботи”) і розташована паралельно алея (“Дорога Страдництва”), що тягнеться вздовж Поля Поховань жертв репресій. Стіна доповнена новими архітектурними елементами, які органічно поєднують усі композиційні вузли Меморіалу: портал головного входу з архітектурно-скульптурною композицією; центральну архітектурно-скульптурну композицію “Хрести Мучеництва”; завершальну архітектурно-скульптурну композицію “Дзвін Пам'яті”.

Меморіал — запізнана данина тисячам невинно убієтним священикам, черницям, ченцям, селянам і робітникам, інтелігенції, всім українцям, яким у червні 1941 р. судилося до дна випити криваву чашу садизму московського комуністичного геноциду на землях Західної України.

Трохи з історії подій у Західній Україні 1939—1941 років.

“Розширення території СРСР, що розпочалося 17 вересня 1939 р., розглядалося сталінським керівництвом із двояких позицій: як розширення теренів пролетарської світової революції та як поглинання кривавої території для ліквідації на ній українського самостійництва — безпосередньої загрози формуванню нової советської (російської) імперії. Саме виконання цих завдань передбачало вже в своєму зародку ліквідацію внутрішньої та міжнародної “контрреволюції”, під гаслами боротьби з якою був розв'язаний цей сатанинський терор у СРСР, особливо в підсоветській Україні упродовж трагічних 30-х років. І саме тому, що тільки блискавично виношені геополітичні зміни, які випливали з пакту Молотова—Ріббентропа, стали реальністю, розпочалася системна праця большевицьких спецорганів, спрямована на знищення “ворогів народу і советської влади” на теренах Західної України і Білорусі” (Олег Романів, Інна Федущак 2003 р.).

Із 1939 до 1941 року із Західної України було депортовано близько 1,2 млн осіб; це були найстрашніші репресії після періоду колективізації в СРСР. Советська влада репресувала в 3-4 рази більше людей, ніж гітлерівський режим за часів окупації.

Значна частина депортованих, серед яких багато жінок і дітей, загинула від морозів, хвороб, виснаження, голоду.

Епіцентром в'язничних трагедій наприкінці червня 1941р. був Львів, у якому за номенклатурою НКВС було чотири тюрми:

тюрма № 1 — на вул. Лонцького (колишня вул. Сапегі, Коперніка і Лонцького);

тюрма № 2 — Замарстинівська тюрма, на вул. Замарстинівській;

тюрма № 3 — Львівська тюрма в м. Золочеві;

тюрма № 4 — “Бригідки” (колишній монастир ордена св. Бригіди, на колишній вул. Казимирівській, нині вул. Городоцька).

Масові розстріли в тюрмах Львова розпочалися у перший день війни, 22 червня 1941 р. Перших жертв ховали на Вулицькому узгір'ї та на Пісках. Розстрілювали в трьох тюрмах. Кількість жертв оцінюється тисячами. Можна тільки уявити масштаби в'язничного терору при відступі большевиків із Західної України; в тюрмах Західної України на початку війни закатовано орієнтовно 22 000 осіб.

Поле поховань жертв московсько-більшевицького терору в тюрмах Львова розташовано в східній частині Янівського цвинтаря і тягнеться вздовж високої цегляної стіни поля № 55 вузькою смугою, завширшки від 4 до 6 метрів і 100 метрів завдовжки, з півночі на південь — до вул. Шевченка.

За архівними даними встановлено, що на Янівському цвинтарі (поле № 55) були скинуті в ями 1593 невідомі тіла, зведені із трьох львівських тюрем.

Крім цього, із Замарстинівської тюрми було привезено 24 скрині з невстановленою кількістю людських останків і тут скинуто. Поховання невідомих тіл у спільних могилах з усіх трьох в'язниць спочатку проводилося 2—4 липня 1941 року, а також на цьому ж полі львівські родини ховали влізаних близьких.

Розкладення тіл спричинило антисанітарну небезпеку, і німецька окупаційна влада призупинила перепоховання. Взимку, про-

Із боку поховань упродовж стіни розставлені бетонні хрести в три ряди, із наростанням по висоті, що переходять у хрестиніші в стіні. Ці хрести присвячені всім невинно убієтним невідомим жертвам терору.

Вхідний вузол формує портал головного входу з вулиці Т. Шевченка та інформаційна таблиця, могила та Меморіальний знак при могилі черниці-жертви комуністичного терору.

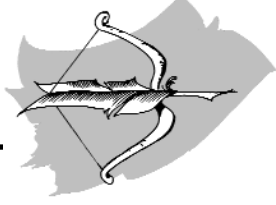
У порталі головного входу розміщені декоративні ворота з чорного металу, на яких вмонтовано позолочені рельєфи двох ангелів із вінком.

Реконструйовано також надмогильний пам'ятник Черниці та встановлено символічний бронзовий рельєф-образ “Преображення”, який завершує вісь нижньої алеї цвинтаря. В узагальненому художньому образі (скульптурному рельєфі) зображена з розкритими руками хрестоподібна постать Черниці, зверненої до Бога в своєму леті, що символізує незбагненну й незмірну жертвність людської Душі, яка може бути обійнята і прийнята тільки Всевишнім Господом поза земними її стражданнями. Цей образ уособлює вищість небесного покликання Душ багатьох невідомих Страдників, що упокоїлися в цій спільній Могилі під цегляною стіною; цей образ уособлює незнищенність людської Душі навіть за найстрахотливіших земних насильств.

Центральна композиція комплексу — чотири монументальні Хрести: центральний “Хрест Мучеництва”, гранітний, із бронзовою Плащаницею і три високі бетонні хрести з терновими вінками; хрести розставлені на тлі високої цегляної “Стіни Скорботи”. Гранітний “Хрест Мучеництва” — композиційне ядро комплексу концентрує та узагальнює сутність подій, змістовну сутність Меморіалу. Три бетонні хрести з терновими вінками символізують трагізм масового знищення людей у трьох Львівських тюрмах: на Лонцького, в Бригідках і в Замарстинівській. Це вічна християнська тема Розп'яття лягла в основу композиції, в якій простежується паралель в осмисленні трагізму безневинних жертв терору 1941 року. На Хресті застигла бронзова Плащаниця. Скульптурних зображень немає. Тут поховані закатовані невідомі миряни — жертви терору.

Комплекс завершується з північного боку композиційним вузлом “Дзвін Пам'яті”. Цей вузол формує висока стела з бронзовим дзвоном. Стела розміщена перпендикулярно до цегляної “Стіни Скорботи”. Дзвін встановлено у високому прямокутному просвіті Стели. “Дзвін Пам'яті” глибоким, втишеним звуком у ритмі биття людських сердець пробуджує пам'ять, закликає до покаяння, вселяє мудрість у душі нині сущих.

Ініціатори створення Меморіалу членкині ЛОО ВЛУЖ
М. КУШНІР,
Н. КОХАЛЕВИЧ

Василь КУЧЕРУК

ЩО Ж СТАЛОСЯ У ЛЬВОВІ?

Весняного сонячного дня відбувся червоний демарш проросійських партій у Львові. Його мета — продемонструвати українцям, що ці партії — “хозяєва етой землі”. Нічого спільного зі святкуванням і вшануванням пам’яті тих, хто загинув у Другій світовій, або тих, хто ще живий, і близько тут не було.

Заздалегідь проросійські профашистські організації “Русское единство” та “Родина”, фінансовані російськими спецслужбами, оголосили про свій намір. Природно, що львів’яни, громадські організації кинулися до влади по захист від провокації. Звернулися й до суду. Місцева влада нібито відреагувала: відбулося судове засідання, розвезли персонально керівникам українських організацій рішення про заборону провадити будь-які заходи з цієї нагоди. Вона ж демонстративно відмовилася від використання червоних прапорів на території області. Здається — мир і спокій дому тому. І мудрість, хай не державна, а регіональна, восторжествувала.

Однак 8 травня 2011 року стало відомо, що автобуси наповнені чоловіками певного вигляду прибули до Львова. Від людей важко щось приховати — стало відомо де вони зупинилися, де ночували. Містом поповзли чутки. Виникає запитання: якщо про це знали пересічні громадяни, то чому силові структури були такі неініформовані й не забезпечили виконання рішення суду?

Наступного дня, 9 травня, численні наряди міліції, “беркутівці” огородили місця, де традиційно відбувається шашбаш комуністів. Чому висловлюються так різко? Бо насправді нічого спільного з вшануванням полеглих ці заходи не мали. Це була швидше спекуляція на пам’яті людей, їх належністю до радянської армії.

Кілька слів про так зване “Марсове поле” у Львові на Личаківському цвинтарі. “Марсове поле” прийняло в свою землю майже 15 тисяч осіб, які загинули в Першу світову війну, січових стрільців — в листопаді 1918 року, жертв НКВД (1941р.), радянських воїнів дивізії НКВС (1944—1950 рр.). Причому поховання останніх відбувалося у дуже характерний спосіб — просто зрівняли бульдозерами могили українців і на них зверху поховали рештки совєтських воїнів.

Зранку народний депутат України Петро Писарчук із Партії регіонів із групою молодиків із георгіївськими стрічками прийшов святкувати на Личаківський цвинтар День Перемоги. Сюди ж прийшли представники українських громадських організацій, небайдужі молоді львів’яни. Зрозуміло, заяві про комуністичний демарш їх “завели”. Були депутати місцевих рад, переважно від ВО “Сво-

бода”. Гадаю, що депутати незалежно від партійної належності були просто зобов’язані прийти, аби запобігти провокаціям. Але не в усіх вистачило на те мужності.

Потім протистояння перемістилося на пагорб Слави, де відбулося покладання вінків очільниками влади. Приблизно о 14.00 приїхали автобуси з людьми різного віку. Збурений натовп не дозволяв їм вийти, але міліція справно несла службу. “Гості” проїхали через кордон міліції, розгорнувши червоне полотнище.

Була шарпаніна, все це відбувалося у певному стилі. Наприклад, один із прихильників комуністів натравлював на людей пса, прийшли якісь старші пані з георгіївськими стрічками. Не вибираючи виразів, якась пані репетувала, що вона майор міліції (чи ж личить її працівникам брати участь у таких масових заходах?). Молодик із загону регіоналів вистрелив із травматичного пістолета й поранив сводівця. Як з’ясувалося, “стрілець” виявився також належним до силових структур.

Чи ці події свідчать про сплановане святкування? Ні. Скоріше про сплановану акцію, якій наші правоохоронні органи не змогли протидіяти. Це було вкотре демонстрацією того, що деяким силам до рішення суду байдуже.

У нормальній країні очільники влади, правоохоронні органи після таких промахів мусили б піти у відставку. Єдиний, хто написав заяву про відставку, був губернатор Львівщини Михайло Цимбалюк, та й то під тиском депутатів. А згодом пан Цимбалюк переконував, що президент відставки не підпише. Міський голова Львова Андрій Садовий зайняв позицію обуреного героя, — а де ж виконання обов’язків, дотримання рішень суду, про які так голосно говорилися неперодні, врешті-решт — відповідальність посадової особи?

Нагадаю деякі події й факти, що, можливо, опинилися поза увагою українського суспільства. Напередодні у США народний депутат від Партії регіонів Олена Бондаренко подивувала всіх на прес-конференції. Вона заявила: закон, що стосується прапора, лише за кольором збігається з радянським. Отакої! То що, не совєтська армія брала Берлін? А що ж тоді вони святкували? Побіжно виникає думка: навіщо ухвалювати закон, який роз’єднує суспільство й дивує цивілізований світ.

Чому на 66-му році виникла потреба вивішувати якісь червоні прапори по селах і містечках України? Чому переможці-визво-

лителі, включно з росіянами, не запропонують німцям вивісити червоний прапор над Рейхстагом — вони ж їх визволили?

Напевно тому, що вже давно перемогли самі себе і в моральному, і в економічному сенсі. А з шанованої дати, яка б могла поєднати союзників у боротьбі проти коричневої чуми, зробили чергову клоунаду.

Скажімо, для чого у Львові піднімати якийсь міфічний прапор перемоги? У місті, в якому не було боїв, яке не мало жодного стратегічного значення, яке було здано німцями практично без бою. Напевно, тому, що й досі на 66-му році переможці розуміють: вони нас так і не перемогли.

Чи вони чогось досягли — знову нічого — пошуміли, поплювалися, поранили кількох людей, розбурхали у своїх місцевих прихильників ненависть до сусідів по будинку та вулиці, розгорнули на зло “местним” сучасне криваве знамено і забралися геть.

Ну, робитимуть зі ВО “Свобода” страховисько. Учergове переконуватимуть себе і своє оточення через контрольовані ЗМІ, друковані й електронні, що всі українці — бандерівці. Чи є у цьому креатив — ні, скоріше — нафталин та безумство.

Але існує інша проблема, про яку варто подумати всім. Львів не був готовий до цих подій, лише молоді емоційні люди виявилися небайдужими до такої ситуації. Добре, що знайшлися депутати, які не були осторонь цих подій, які не побоялися реакції влади. Але не було плакатів, інформаційних листів, які поглибили б розуміння процесів, що відбуваються в Україні. Відсутність такої інформації дає змогу опонентам зводити дискусію на цю тему до побутового рівня — хто більше вживав поганих слів.

І на завершення — і ми, і вони — розуміємо, що вони нас так і не перемогли навіть через 66 років! Червоний прапор так і не став прапором перемоги над нами у Другій світовій війні. Після розпаду Союзів Союзу його взагалі немає серед прапорів країн — членів коаліції. А ті, хто гуртуються під ним, так і не зрозуміли, що їхня поведінка, їхні моральні засади, їхня нетерпимість і неповага до співгромадян, власне, і стала причиною їхнього програву. Вони можуть ухвалити закон, розгорнути тисячі червоних прапорів за 30 мільйонів гривень у період кризи, возити прапор по Україні навіть довжиною в 100 метрів, але це свідчить про щось інше.

Бо перемоги можуть ті, хто в серці має те, що не вмирає, — любов до себе, своєї Батьківщини, любов до світу.

Ірина ФАРИУН

ПРО ПОЛІТИЗАЦІЮ СЛІВ І ТВОРЕННЯ МІТІВ

служниць-покоївок чи наймичок на кшталт Гані Герман із села Колодуби, попросту “рабів з кокардою на лобі, лакеїв в золотій оздобі”. Для них закриті поняття свободи, незалежності, духового і духовного пориву. Проте саме вони чотирма активніше стають каталізаторами якісних змін у суспільстві. Бо бачити їх — одразу означає бути іншим та актуалізувати в собі поклади Божої сили. Дякуємо Вам за те, любі вороги. Ми вас дуже любимо і з любов’ю будемо нещадно вас поборювати.

Друге значення аналізованого слова пов’язане з хворобою. Те, що демонструє команда регіонів, комуністів та їхніх коаліціантів разом із засмерділими тушами, — хвороба духу, моральне виродження та агонія власних можливостей.

Отже, те що відбулося у Львові 9 травня, сповна не покривається словом **провокація**, а іншою лексемою — **окупація**, себто встановлення чужого режиму на займаній території. Галичина — безсумнівний острів Свободи в усіх смислах цього слова-чуда. **Тому приїхати сюди із символом окупації — червоним прапором і символом Російської імперії — георгіївськими стрічками — означає здійснювати окупаційні дії бодай символічно.** Якщо місцева влада цьому сприяє, то вона сповна

вмонтована в цей новітній окупаційний маховик. Проте Львів продемонстрував блискучий приклад прямиостояння і протистояння і колоніалістам, і власним виродкам, і служницям-покоївкам на кшталт Герман, і ліберастам-євнухам на кшталт якогось там редактора маловідомого львівського журналу, який у своїй слабкодухості, маловірстві, чоловічому безсиллі завомпів із переляку, що Україні мало зосталося бути... Торба Вам, лібераста. Браво, зокрема, МОЛОДІ Львова. І відворотне презирство тим, хто заховав голову в пісок і просторікує про “виваженість” і “толерантність”. **Поки ви зариваєтеся головою у пісок — вам усі інші органи просто повідривають.**

ІМІДЖ

У перекладі з англійської буквально означає “образ” — цілеспрямовано сформований образ кого-небудь. Ті, хто рече (чи ричерикає?) про начебто постраждалих імідж Львова, — нехай подивляться на свій імідж-образ у дзеркалі. Побачать там щось доволі придуркувате, застрашене й неадекватне. Хіба коли нема інших аргументів, на поверхню виносяться власні комплекси. Чи псують імідж Європи численні акції протесту її громадян із найрізноманітніших приводів: від природного бушування футболь-

них фанів до пристрасних студентських акцій протестів, зокрема в Англії, Франції, Італії, Греції? Чи зіпсовано імідж Єгипту в його протистоянні з Мубараком? Навпаки, це викликає подив, захоплення і спонукає до дії нас, котрі, на жаль, досі не побудували незалежної держави. Натомість, на правду, імідж України у світі упав нижче нуля, коли слямазарний Ощенко привів до влади кримінального Януковича.

Отож безглуздо євнухам усіх соціальних прошарків і фавів за своєю плебейською викривленою цілеспрямованістю накидувати українцям спотворене й неадекватне бачення подій. Усім іміджтворцям рекомендуємо зайти до порядної оптики. Мо’, поможе. І намагатися купити собі квитки на Євро-2012.

ТОЛЕРАНТНІСТЬ

Із латини — “терплячість”, себто, терпимість, поблажливість до кого-, чого-небудь. Запитую, чи будете терплячі до зла, зради, агресії, поневолення, геноциду? Тоді суперечите засадам християнства. Апостол Павло каже: “Нехай любов ваша буде нелицемірна, горніться до добра і ненавидьте зло”. Ще окресленіше це висловив Ісус Христос: “Хай буде **ваше слово**: Так, так; Ні, ні, — а що більше цього, то від лихого”. Але ж сказано: “Будете

слухати і не будете чути”. Концептуалізували це і до нашої ери. Зокрема великий Аристотель: “Коли тобі кажуть, що можна не шанувати батька свого чи матір, — ти нічого не доводи. А просто карай”. Це кодекс найвищих цінностей — моралі й культури. Згубна толерантність через свою гнилість і оспалість духу ополчилася саме на ці найпотужніші людинасозжні категорії. Бо ліберастія й толерантність не містять тих цінностей у собі і вкрай остервеніло й нетолерантно реагує на них у людях іншої психічної природи — ідеалістичних, одержимих, відважних і мужніх. Де ви бачили ці риси у толерастах? Тому об’єктом їхнього особливого роздратування є сам факт навіть не політичного, а попросту екзистенційного збільшення людей Свободи. На завершення про імунологічний стан організму. Лексема **толерантність** має ще одне значення: “імунологічний стан організму, при якому він не може синтезувати антитіла у відповідь на введення певного антигену...”. Отож це біда навіть на фізіологічному рівні існування. *Натомість у політичній діяльності середня дорога веде, як казав Донцов, до нічого... Краще рішучий удар обухом, ніж дерев’яна пилка вичікування.*

Львове! Ти повернув собі статус українського міста з власною гідністю!

Глухів

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

Ми, учасники цієї акції, цього походу, пішли тим же маршрутом, яким перевозили Україною труну з тілом Тараса Шевченка під час його останньої дороги-переполоху з Санкт-Петербурга в Канів. Цим шляхом вирушили активісти “Просвіти” і УНП, митці, письменники.

Глухів. Сумське місто на цьому скорботному шляху. Гетьманська столиця України у XVIII столітті. Тут, як і практично всюди на шляху до вічного спочинку, Кобзар був не раз, мандруючи Україною.

20 років тому, під час подібного походу з нагоди 130-річчя переполоху Шевченка, проведеного Рухом і “Просвітою”, було встановлено пам’ятний знак, який засвідчує, що саме тут пролягав останній шлях Кобзаря.

Під час останнього шляху труну з прахом занесли у церкву, де його відспівували, прощалися з поетом. Деякі з тих храмів збереглися по сьогодні. Ось і в Глухові, в центрі міста, стоїть Свято-Миколаївський храм. Саме тут глухівці прощалися з Шевченком 150 років тому. І саме біля цього храму мав би бути поставлений і отой пам’ятний знак. Але тоді, під час акції, 1991-го року, ще панували закони Радянського Союзу й комуністичної влади. Й місцева влада не дозволила поставити знак у центрі міста, біля храму. Тож просвітяни і рухівці встановили його за кількості метрів, на невеличкому майдані, на повороті київської дороги...

Теперішня влада міста і району наслідуює своїх попередників 20-річної давнини: не дозволили учням і студентам міста взяти участь у акції вшанування Шевченка!

Державної, зауважимо, дати. Але біля пам’ятного знака нас зустрічали активісти Сумської обласної і Глухівської районних організацій “Просвіти” і УНП, мешканці міста. Поминальну службу, як і скрізь, відслужив священник УПЦ Київського Патріархату.

Людська пам’ять не згасла за півтора століття. На мітингу виступав депутат міської ради, викладач Глухівського педуніверситету Віктор Заїка. Він розповів нам, що за кілька десятків метрів від цього місця 140 років тому стояла ще одна церква. То ж коли труну з тілом Шевченка везли цим шляхом, священник цієї церкви попросив процесію зупинитися, вивів на вулицю всіх своїх парафіян (саме завершилася церковна служба), і провів поминальну службу. “Цим священником був мій прапрадід”, — із гордістю повідомив пан Віктор, активний просвітянин. Тут же, на акції, голова Глухівської “Просвіти”, колишній ректор педуніверситету, відомий краєзнавець Володимир Куриленко, активісти Товариства письменників, краєзнавець Валдим Раєвський, поет, журналіст Микола Гурець, розповіли про цікаві справи місцевих просвітян. Особлива їхня гордість — літературне об’єднання, яке видало вже три альманахи місцевих авторів, підготувало четвертий.

Керівник походу, заступник голови Секретаріату УНП, голова Чернігівської обласної організації партії і член правління обласної “Просвіти” Володимир Ступак провів нагородження лауреатів Всеукраїнського конкурсу учнівських творів “Про яку Україну мріяв Тарас Шевченко”. Переможці з Глухівського району отримали подарунки: книги, мультимедійні диски, плакати з державною символікою. В основному, це продукція “Просвіти”, зокрема чергове видання “Кобзаря”. Такі ж подарунки вручили і переможцям учнівського конкурсу на кращого читця творів Шевченка, навчальним закладам та бібліотекам міста. Зазначу, що такі ж нагородження, вручення подарунків були й на всіх наступних заходах акції.

Кролевець, ще одне місто на Сумщині, — наступний пункт походу. По центральній вулиці, у скверіку, встановлено пам’ятник Тарасові Шевченку, за кількадесят метрів — той же пам’ятний знак, віха останнього шляху поета. Місце пам’ятне, на так

ДОРОГА У БЕЗСМЕРТЯ

Нотатки учасника акції “Просвіти” й Української народної партії “Останнім шляхом Кобзаря”

Яким він був, останній шлях Тараса Шевченка Україною? Як проводжали свого пророка на вічний спочинок у рідній землі його земляки-українці? Що для нас значить слово, дух, заповіді Кобзаря сьогодні? Відповіді на ці питання прагнуть знайти учасники просвітницької, історико-культурологічної акції “Останнім шляхом Кобзаря”, організаторами якої є Всеукраїнське Товариство “Просвіта” ім. Т. Шевченка й Українська народна партія.

званій Огієвщині, навпроти садиби старовинного роду Огієвських. Після поминальної служби і мітингу заходимо на цю садибу. Залишки старовинного парку, в глибині якого дивом вцілілий будинок Огієвських. На ньому пам’ятна дошка: у цьому будинку перебував Тарас Шевченко 25—26 серпня 1859 року. Дату зафіксовано з точністю до години, і не десь, а в жандармських протоколах. Це була остання подорож Шевченка Україною. За повелінням влади він знову був висланий із рідної землі і їхав під пильним наглядом жандармів.

В Огієвського Тарас заночував тому, що дружина господаря Глафіра була рідною сестрою братів Лазаревських, давніх і добрих приятелів поета. Кролевець здавна відомий Україні і світові знаменитими рушниками. Саме з ними пов’язана історія, яку деякі дослідники вважають лише красивою легендою, але в яку широко вірять місцеві мешканці. Говорять, що Тарас замовив одному місцевому майстрові рушник для свого майбутнього весілля. Сталося не так, як гадалося: Шевченко прибув у Кролевець у трав-

ні 1861-го в труні. І майстер, який беріг рушник на Тарасове весілля, накрив ним труну поета...

Цю легенду переповіли нам почесний голова Кролевецької “Просвіти”, краєзнавець Ніна Вітушко, до речі, авторка нашої газети, і директор місцевого музею Анатолій Карась. Вони й показали нам садибу, камінь із табличкою, який свідчить, що саме тут ночувала труна з тілом Шевченка, кількості дуб, яким милувався Тарас.

Щодо будинку і загалом садиби Огієвських, то місцеві просвітяни, краєзнавці добилися встановлення таблички, яка засвідчує, що це історична пам’ятка. А

ще за їхнім наполяганням місцева влада виділила кошти на реставрацію цього порожнього, доволі таки занедбаного будинку. Тут планують відкрити музей кролевецького рушника і світлицю на честь Шевченка.

Батурин. Гетьманська столиця України протягом кількох десятиліть, резиденція чотирьох гетьманів. Останнім був славний гетьман України Іван Мазепа, який правив тут 21 рік. Знов-таки, останній шлях Кобзаря проліг місцями, де він неодноразово бував. А Батурин, славу й трагічну історію якого Шевченко добре знав і

описав, він, звичайно, не міг оминати. Тут змалював церкви, малював ті святі руїни, які залишилися від спаленої козацької столиці.

Цьогоріч виповнюється 20 років, як чернігівські Рух і “Просвіта” провели в Батурині перше Всеукраїнське козацьке свято, яким започатковано відродження міста в нашій історичній свідомості. Учасники походу мали змогу зробити екскурсію відродженням Батурином. До листопада 2008 року, коли відзначалося 300-річчя знищення міста московським військом і загибель усіх 14 тисяч батурян, було в основному завершено грандіозну кількарічну програму відродження історичного Батурина. Ініціатор її і довів до завершення Віктор Ющенко. І що б хто ні не говорив про попереднього президента, зроблене в Батурині вражає. І повністю відтворена цитадель Батуринської фортеці, і на решті, після 200-річного запусіння, відреставрований палац і палацово-парковий комплекс Кирила Розумовського, останнього гетьмана України, який і похований у місті, у Воскресенській церкві.

Всюди цього недільного дня ми зустрічали групи туристів, адже нині місто відвідують тисячі гостей з України й усього світу. До речі, Батурин запрошує всіх на традиційне Всеукраїнське козацьке свято, яке цьогоріч відбудеться в неділю, 12 червня.

У Батурині до учасників походу приєднались перший заступник голови УНП, народний депутат України Іван Заєць, велика делегація Чернігівської “Просвіти” і УНП. Акція відбувалася в центрі міста, перед Покровським храмом, спорудженим 2008 року, також за програмою відродження Батурина. Покровський храм був одним із головних у козацькому місті, адже саме Покрова — давнє козацьке свято. На жаль, як і ти-

Іван Заєць і Володимир Ступак вручають Батурицький бібліотеці книги від УНП і “Просвіти”

Батурин

сячі храмів, церква була зруйнована безбожними комуністами. Тож довелося споруджувати нову.

Ось що сказав на мітингу Іван Заєць:

“Цією акцією ми сповнюємо свій обов’язок перед мертвими, живими і ненарожденими українцями. Ми прийшли сьогодні на велику прощу вшанувати Шевченка. Цими шляхами за 150 років уже проходили тисячі, мільйони людей. Для нас, українців, перепоховання Шевченка — не просто повернення його у рідну українську землю. Для нас 22 травня — це повернення Шевченкового духу в Україну, духу, який скріпив українську націю, який по сьогодні витає над нами і кличе до добра, справедливості, любові”.

Виступила в Батурині й поетеса Надія Галковська. Вона вітала учасників акції віршем:

*“Помолимося за Пророка,
Помолимося за Кобзаря,
За те Ім’я його високе,
Що й досі світить, як зоря.
За Слово дивне і нетлінне,
Що нам послухати не дає,
І в боротьбі, і у молінні
Шоразу з попелу встає...”*

І знову було вручення подарунків школам і бібліотекам, виступ київського кобзаря Руслана Козленка, слова шани батуринців до Великого Поета.

Борзнянщина — сусідній район Чернігівщини. І тут Тарас був багаторазово. Саме тут жив, творив його товариш Пантелеймон Куліш. На хуторі Мотронівка під селом Оленівка цього району й поховані Пантелеймон Куліш та його дружина Ганна Барвінок. Нині тут меморіальний комплекс.

А на центральній площі міста **Борзни** мешканці району зустрічали учасників походу квітами, щирими вітаннями. Все було, як і скрізь, урочисто, свято, тепло і щиро. Тут, на відміну від Сумщини, місцева влада повелася дружньо. На площі було багато

учнів місцевих закладів, чимало з них отримали подарунки за участь у вже згаданому конкурсі творів, конкурсі читання поезій Шевченка, переможці натхненно декламували твори Тараса.

Величезне захоплення викликала акція з розгортання на площі найбільшого у світі державного прапора України. Він був виготовлений кілька місяців тому в Донецьку за сприяння УНП, чимало помандрував Україною. І ось зараз цей прапор розміром із половину футбольного поля, затріпотів на центральній площі міста в руках десятків борзнянців. Поруч українські молодята Валентина і Валентин відзначали своє весілля. Вони разом із гостями доторкнулися до цього величезного прапора і сфотографувалися на його тлі.

Ще один штрих. Вручаючи серед інших книг нещодавно виданий “Просвітою” том “Крути. 1918”, ми нагадали, що пам’ятне для всіх українців світу місце легендарного бою — на території саме Борзнянського району. Ось як переплелася наша історія.

Історико-культурологічна акція спонукала до обговорення сьогоденних проблем збереження нашої духовності, історичної пам’яті. На всіх мітингах активісти “Просвіти” і УНП порушували ці питання. А ось що розповіла нам голова Борзнянської районної “Просвіти” Людмила Москаленко, яка теж виступала на мітингу. Вона працює завідувачем бібліотеки в селі Забілівщина, яке практично злилося з містом і адміністративно входить до міської ради. Саме в цьому селі народився видатний український поет-романтик Віктор Забіла, щирий товариш Тараса Шевченка, один із тих, хто організував перепоховання Кобзаря в Україні. Віктор Забіла доживав віку і був похований тут же, в Борзні, у своїй Забілівщині, 1869 року. Поховали Забілу з почестями, на цвинтарі старовинної Свято-Різдвяної церкви. Але далі — ще одна сумна сторінка нашої історії.

Борзна. Переможці районного конкурсу творів “Про яку Україну мріяв Тарас Шевченко”: Андрій Позняк і Яна Дзюба з “Кобзарями” від “Просвіти”

Вона стосується автора геніальних творів, що стали широко відомими піснями, покладеними на музику Глінкою, — “Гуде вітер вельми в полі”, “Не щечечи, соловейку”. Більш як через півстоліття після поховання могили видатного поета було сплюндровано і знищено, як і сусідні поховання. В передвоєнні роки більшовицька влада закрила Свято-Різдвяний храм, як і сотні, тисячі інших церков. У ньому розмістили цех якогось заводу. А цвинтар біля стін церкви просто знищили, заасфальтували. Зробити перепоховання видатного поета і його земляків ніхто й не подумав. І так тягнеться всі ці десятиліття, зокрема й двадцять років незалежності: знищені могили, пожежний, занедбаний храм. Місцева “Просвіта” і УНП (голова організації — активний просвітянин вчитель Борис Мазур) добиваються від влади історичної справедливості, відновлення поховань. А поки що бодай встановлення пам’ятної таблички на місці поховання Віктора Забіли. Але тут потрібна допомога зі столиці. Озвучуємо це питання, бо сумнівно, що столичні генерали від літератури, професори й ака-

деміки, які писали статті і дисертації про Віктора Забілу, знають, під якими асфальтами прах геніального поета, друга Шевченка.

Водночас турбує і доля Свято-Різдвяного храму. Заявку на нього давно подала місцева парафія Київського Патріархату, яка діє за доброї підтримки просвітян і членів УНП. Настоятель, отець Іван, поки що править службу у пристосованому старенькому приміщенні колишньої школи і разом із громадою готовий взятися за відновлення храму. Але місцева влада все зволікає з передачею церкви громаді. Бо є ще претендент — всюдисуща церква Московського Патріархату. Це при тому, що в розпорядженні російської церкви всі чотири (!) діючі храми міста. Хочеться ж ще й п’ятого, наперекір землякам.

Наступний захід пройшов у селі **Оленівка** цього ж району, де на центральному майдані зібралася сила-силенна люду. Запам’яталося багато що. І те, як звичайні селяни цієї поліської глибинки, придавлені численними проблемами українського села, не втрачають оптимізму, бадьорості й гумору. Як прості сільські жіночки, яким вже під 70,

співали Гімн України і пісню “Козачка”. Як імпровізований “хор села Оленівки”, як назвав його Володимир Ступак, виконав Тарасове “Рече та стогне Дніпр широкий”. Як прості сільські чоловіки виявилися добре обізнаними з історією, розповідаючи мені і про Шевченка, і про Куліша. А ще киян — учасників походу вразила добірна українська мова селян. І це ж не Полтавщина, а Сіверщина, що межує з Росією. Чим це пояснити? Мабуть, тим, що мій Чернігово-Сіверський край — ніяка не околиця України, якою вона є формально, на мапі — поряд із нею, на півночі і сході, також простяглися історично етнічні українські землі. А ще пояснення, мабуть, у тому, що століття русифікації не могли знищити український дух.

Того ж дня акція відбулася і в сусідньому селі **Комарівка**. Тут, окрім звичайної середньої школи, є і школа-інтернат для сиріт і напівсиріт. Ці дітки прийшли зі своїми викладачами, вихователями на майдан перед будинком культури, разом з усіма прослухали літню, виступили на мітингу. А особливо вразило, як ці малюки, наші українські дітки із непростю долею, натхненно співали Гімн “Ще не вмерла України”.

Акція “Останнім шляхом Кобзаря” продовжилася Чернігівщиною і прийшла на Київську землю. У вівторок багатолюдне вшанування пам’яті Шевченка відбулося у славному козацькому місті **Ніжин**, де також багато разів бував поет, саме перед Спасо-Преображенським собором, у якому стояла домовина поета 150 років тому.

Того ж дня захід акції відбувся в місті **Носівка**. Наступного — у місті **Козелець**, останньому на шляху Кобзаря Чернігівщиною. А далі — Бровари. Сивий Дніпро, на високому березі якого заповів поховати себе Тарас, уже поряд...

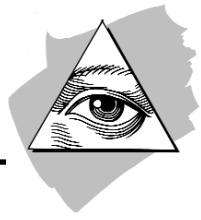

ПАМ’ЯТАЄМО!

У неділю, 16 травня, в Україні відзначили День пам’яті жертв політичних репресій. У багатьох містах країни відбулися мітинги-реквієми та панахиди за невинно загиблими. Зокрема жалобні заходи провели на території історико-меморіального заповідника “Биківнянські могили” під Києвом — найбільшим в Україні похованням жертв комуністичних репресій.

Фото Олеса ДМИТРЕНКА

Ірина ФАРІОН,
Львів

...Але вони нічого з того не схопили.
Його слова були для них закриті,
не розуміли сказаного.

Євангеліє від Луки

Кожен в інших бачить передусім те, ким є сам. Тому таким притягальним для Дмитра Донцова був Тарас Шевченко — ідеалістичний, містичний, одержимий — той, що змагався не лише з оспалою малоросійською спільнотою, а й з самим часом. “Він є великий для нас, як і той час, що ми його тепер переживаємо”, — ці слова Донцова про Шевченка стосуються повною мірою і його самого [6, с. 36]. Поряд із пристрасно глибинною “Присвятою” Івана Франка Шевченкові можна в один шерг поставити лише Донцовські слова — інтелектуальні ножі розуму та емоційні опіки почуттів. Вони ключ до Шевченкової містики та ідеалізму:

“Бундючному чужому протиставив величчя й потужне своє.

Вказав охлялим землякам шлях великих націй.

Як метеор, пролетів він над нашою Елладою, не лишаючи наступника, бо генії не мають їх. Бо був фанатиком в добу безвір'я, патетиком — в добу буйного інтелектуалізму, аскетом — в добу матеріалізму.

Пригадав забуту правду, що не розніжений ліричний гуманізм є мірилом наших чеснот, а сила духу, вища за дочасне щастя і “благоденствіє”.

Що не безсилим квилінням, лише “вогнем кривавим, пламенним мечем нарізана на людських душах” повинна бути наша Правда.

Хотів, щоб вогонь його слова перемінявся в справжній вогонь, в якому спопеліла б не лише срамотня дійсність, а й наша розщеплена душа, наше “згниле серце”, яке не важить піднятися на зло. [...]

Був голосом вопіючого в пустині, був пророком, світлом, що світив і горів, голосом труби архангельської, що будила мертвих з могил...” [4, с. 205].

Найпевнішою зброєю і в Шевченка, і в Донцова було Слово, що, за апостолом Павлом, “живе й діяльне, і гостріше від усякого двосічного меча: воно проходить аж до розділу душі й духа, суглобів та кістяного мозку, і розрізняє чуття та думки серця... Не-

ма створіння, скритого від нього...” [Св. П., Послання апостола Павла, с. 273]. Поет іменник слово у різних граматичних формах в українських поетичних творах уживає 118 разів [8, т. 3, с. 1649—1651], весь словник мови Шевченка містить 178 випадків вживання цієї лексеми [11, с. 264—266] — це одна з найчастотніших мовних одиниць опису і пізнання світу. Найчастіше за іменників Шевченко вживає лексеми Бог (76), зокрема в граматичних формах Бога (107), Боже (119) [8, т. 4].

Як голка нитку, так нав'язує до себе концепт слово — епітети — узгоджені та неузгоджені означення: слово тихе(є), правди, святес, божес(є), ласкавес(є), великес, добре, нове, живе, мертве, сльози, істини, химерне, тихо-сумне, тихеньке, тихої любови, зле, незле, любови, щире, розумне, веселе, богобоязливе, дівоче, забуте, блага, кротке, пророче, мудре, ветхес, древле, розтленне, найкращес, огненне, лихе [1, с. 38]. Гадаємо, що саме Біблія як настільна книга мислителя була джерелом його трактування концепта слова і частоти його вживання. Зокрема у Євангеліях цю лексеми використано понад 90 разів, переважно в езотеричному та містично-креативному значенні: слово — Бог, слово — Дух, слово — істина, слово — дія, слово — вічність, слово — відплата, помста, слово — влада, сила: “Дух — ті слова, що їх я вимовив до вас, вони й життя”, “Господи, а до кого ж ти нам? Це ж у тебе — слова життя вічного”, “Коли ви перебуватимете в моїм слові, ви дійсно будете унчати моїми і спізнаєте правду, і правда визволить вас”, “Хто має слово берегти, поки не побачить смерті”, “А хто мене не любить, той і слова мої не береже. І слово, яке ви чуєте, не моє, лише Отця, який послав мене”, “...слово твоє — істина” [Св. П., Євангеліє від Йоана, с. 122, 125, 126, 134, 137]; “чоловік житиме не самим хлібом, а кожним словом, що виходить з уст Божих”, “Хай буде ваше слово: Так, так; Ні, ні, — а що більше цього, то від лихого”, “За кожне пусте слово, яке скажуть люди, — дадуть відповідь судного дня за нього. Бо за словами твоїми будеш виправданий і за словами твоїми будеш засуджений” [Св. П., Євангеліє від Матея, с. 10, 12, 21]; “І дивувалися його науці, бо його слово було повне влади”, “Що

ма створіння, скритого від нього...” [Св. П., Послання апостола Павла, с. 273]. Поет іменник слово у різних граматичних формах в українських поетичних творах уживає 118 разів [8, т. 3, с. 1649—1651], весь словник мови Шевченка містить 178 випадків вживання цієї лексеми [11, с. 264—266] — це одна з найчастотніших мовних одиниць опису і пізнання світу. Найчастіше за іменників Шевченко вживає лексеми Бог (76), зокрема в граматичних формах Бога (107), Боже (119) [8, т. 4].

ма створіння, скритого від нього...” [Св. П., Послання апостола Павла, с. 273]. Поет іменник слово у різних граматичних формах в українських поетичних творах уживає 118 разів [8, т. 3, с. 1649—1651], весь словник мови Шевченка містить 178 випадків вживання цієї лексеми [11, с. 264—266] — це одна з найчастотніших мовних одиниць опису і пізнання світу. Найчастіше за іменників Шевченко вживає лексеми Бог (76), зокрема в граматичних формах Бога (107), Боже (119) [8, т. 4].

ШЕВЧЕНКІВ КОНЦЕПТ «СЛОВО» У РЕЦЕПЦІ ДМИТРА ДОНЦОВА

150-літтю Шевченкового повернення в Україну присвячую

за слово, — що з владою й силою велить нечистим духам, і вони виходять!” [Св. П., Євангеліє від Луки, с. 79].

Донцов, як ніхто з його попередників і наших сучасників, формалізує Шевченкове слово як основну субстанцію творення світу, як інструмент сягання до душі людської, як матеріальне буття духу, а не як банальну одиницю номінації, комунікації — голої прагматики задля порозуміння. Ні! Задля горіння і творення у Божому Духові. Нема сенсу доводити енциклопедичність знань і вулканічність почуттів Донцова. Їхня довершеність — у вмінні майстра сягати джерел, не наслідків, а причин. З огляду на власну безпомилкову заглибленість і детермінізм у судженнях, він сягає Шевченкових джерел розуміння природи слова не лише як філологічної одиниці, а і як інструмента творення світу. Донцовські міркування про Шевченкове слово структуруємо на три основні групи:

— містичне слово (тому що від Бога);

— креативне слово (тому що творить неповторну, національну людину і світ);

— дуалістичне слово: слово-правда (тому що Бог) — слово-лжа (тому що від лукавого).

МІСТИЧНЕ СЛОВО

Містика (з грецької *mistikos* — таємничий) — це віра в надприродне, таємниче, божественне та у здатність людини вступати в безпосереднє спілкування з потойбічним світом; у переносному значенні — це щось “загадкове”, “незбагненне”, але для Шевченка, де панує слово, нема загадковостей, позаяк у руках натхненної, одержимої, окриленої вірою людини воно завжди виконує функцію творення світу. Бо саме у такому значенні його використовував Господь. Про Боже джерело слова йдеться у відомих класичних рядках:

Ну що б, здавалося, слова...

Слова та голос — більш нічого.

А серце б'ється—ожива,

Як їх почує!.. Знать, од Бога

І голос той і ті слова

Ідуть меж люди!

(“Ну що б, здавалося, слова”, 1848).

Як зауважує Донцов, “кожне його слово, а ще більше фраза, закривали в собі якусь містичну формулу, а її вирази не раз дослівно повторили вирази на ту тему євангелістів або містиків” [4, с.

75]. Себто Біблія для Шевченка — джерело словосмислів. Загальновідомо, що у Біблії порушено низку кардинальних та універсальних для людства філологічних проблем, зокрема походження мови, стосунок мови до світу, її основна функція та зв'язок між мовою та народом. Ці проблеми втілено через “могутню творчу силу слова” [9, с. 126]: світ виник через слово — Господь вимовляв слово, і це стало актом творення. Відтак постановля окремих народів через вавилонське змішання мов і чудесне говоріння різними мовами, дароване Святим Духом різним апостолам на Святу Трійцю. Суголосний з Біблією визначний твір Константина Філософа “Проглас” до Євангелія, де викладено найважливіші філологічні ідеї, почерпнуті з біблійного джерела: 1) слово, злите з ученням Христа, є найбільшою духовною цінністю; 2) слово — могутній засіб етичного творення; 3) писемність побільшує силу слова: як неможливо пізнати краси, не бачачи, так і слово не увійде у душу без книги; 4) важлива зрозумілість слова: слово чужою мовою — як мідний дзвін; 5) народ без своєї писемності не може бути незалежним; 6) слов'яни володіють своїм словом і в цьому запорука їхнього духовного піднесення. Головний пафос цієї мовної концепції передусім у запереченні обраності якоїсь мови

чіння має Слово. Тому бере моту до свого “Сну” і “Послання” зі св. Йоана, тому у символіці поета таку роль грає вогонь — символ св. Духа, тому такі близькі й свійські Шевченкові апокаліптичні образи і гротески автора Апокаліпсиса, як і його мова. Голос Шевченка порівнювали сучасники з громом архангельської сурми, а якраз Йоана і Якова прозвали за їх проповідь — “громовими синами” [4, с. 20-21].

Як відомо, Євангеліє від Івана розпочинається з'ясуванням причини світобуття: “Споконвіку було Слово, і з Богом було Слово, і Слово було — Бог. З Богом було воно споконвіку. Ним постало все, і ніщо, що постало, не постало без нього”, відтак “І Слово стало тілом, і оселилося між нами, і ми славу його бачили — славу Єдинородного від Отця, благодаттю та істиною словненого” [Св. П., Євангеліє від Йоана, с. 113], себто Слово втілювалося в Ісуса Христа, що зійшов на землю, аби повірили в нього і стали “синами світла”. Це і виписав поет у “Неофітах”:

...А ти

Возстав од гроба, слово встало,

І слово правди понесли

По всій невольничій землі

Твої апостоли святії.

[...]

І тихим, добрим, кротким словом

Благовістив їм слово нове,

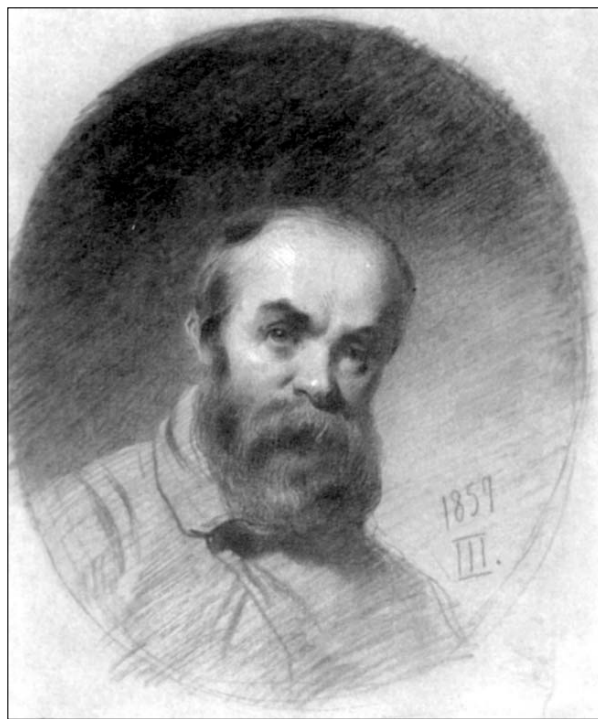
Любов, і правду, і добро,

Добро найкращеє на світі,

То братолобіє (“Неофіти”).

Як для Шевченка, так і для Донцова екзистенційно неприйнятними були люди з роздвоєною психікою, нецілісні та непослідовні, про яких найкраще висловився апостол Яків: “Двоєдушні люди нетверді в путях своїх”, тобто люди з роздвоєною думкою, що не знають, де правда, де брехня, ні за ким, ні кудю йти, і з роздвоєною душею — які не вміють всім серцем горіти вірою і поривом до одного, хитаючись між добром і злом, між правим і лівим, — завше будуть нетверді в путях своїх...” [Св. П., Послання Якова, с. 79]. Саме апостоли Якову належить часто вживана у Шевченка містична словосполучка “слово правди”: “Він забажав нас породити словом правди, щоб ми були немов первістками його створинь” [Св. П., Послання Якова, с. 284].

Особливий контакт у поета з Божою Матір'ю. Донцов застерігає увагу на поетовому проханні-молитві до Діви Марії подати “святес слово” як “правди голос новий”, аби вогненною силою цього слова, себто через його природу Святого Духа змінювати українських людей на їхній землі — бо це слово, як ладан у кадилі, очищує, відводить нещастя і, за Авіценною, закріплює ество. Звідси унікальна Шевченкова метафора слова як “божого кади-

[9, с. 126—127, 129]. Всі ці ідеї знайшли свій вияв у Шевченковому концепті слово і в актуалізації більшості з цих ідей у Донцовському прочитанні Шевченка крізь призму концепта слово.

Донцов спостеріг, що “Шевченко особливо переймався найбільш езотеричним євангелістом св. Іваном, якого емблемою є якраз птах-орел, який потужним летом злітає до неба, до того, що “спочатку було” — до Слова, до найвищих вершин тайнознавства. Тому у Шевченка таке містичне зна-

ла, кадила істини”. Це метафоричне “Божее кадило істини” Донцов протиставляє “брехливим словам лжевчителів “современних вогнів” [4, с. 185], що і сьогодні штучно піротехнізують у новітніх теоріях про комунікативно-прагматичну природу слова та мови:

*Пошли мені святеє слово,
Святої правди голос новий!
І слово розумом святим
І оживи, і просвіти!*
[...]

*Подай душі убогій силу,
Щоб огненно заговорила,
Щоб слово пламенем взялось,
Щоб людям серце розтопило,
І на Україні понеслось,
І на Україні світалося
Те слово, Божее кадило,
Кадило істини. Амінь*

(“Неофіти”, 1857).

У поемі “Марія” сповна здійснився заклик поета силою вогненного, себто одухотвореного слова, розвіяти людський страх та зневіру:

*І ти, великая в женах!
І їх унініє, і страх
Розвіяла, мов ту полову,
Своїм святим огненным словом!*
(“Марія”, 1859).

Містичне Шевченкове звернення до Бога має виразне національне звучання, висловлене через присвійний займенник *наш* у поєднанні з абсолютними синонімами *правда* — *слово*:

*Недавно я поза Уралом
Блукав і Господа благав,
Щоб наша правда не пропала,
Щоб наше слово не вмирало;
І виблагав. Господь послав
Тебе нам, кроткого пророка...
(“Марку Вовчу”, 1859).*

Не випадково містична функція слова найповніше розкрита в останній період творчості у творах біблійної тематики “Неофіти” та “Марії”. Як зауважив Ю. Шевельов, “то були роки, повні біблійних видінь, які віщували криваву кару, помсту, що мала впасти на грішників та експлуататорів...”: “Вас найде ... всюди правда-мста...” (“Осії. Глава XIV”) [13, с. 90].

Було б дивно, коли б Донцов не називав на цю Шевченкову “правду-мсту” словесні імперативи своїх улюблених мислителів пізнього Середньовіччя, зокрема Лазаря Барановича з його збіркою “Меч духовний”, де зазначено: “Сам же імії в устах своїх меч — воюющую свою Церкву... Сам Христос приїде з небес в мир цей з мечем, глаголя: не приїдох вверещи мир, но меч”. Вторить йому і знаменитий проповідник Йоанікій Галатовський (збірка “Ключ розуміння”), на думку Донцова, “ще більш містичною мовою на ту саму тему”: “Нація українська живе під небесним знаком Скорпіона, а той неласкавий і гнівний скорпіон своїм небесним впливом спонукає народ український до війни — на боротьбу духову і оружену проти варварів, кріплячи “серце вірою, а ум кріпостю”... [4, с. 196-197]. Шевченко, впевнений Донцов, знав, за Макарієм Великим, що — “де Дух Святий, там, мов тіль, ідуть гонення і брань”. І тільки “святим огненным словом” можна зробити з трупів — живих людей, створених за Божою подобою, активних борців за свободу [4, с. 87].

Містичність Шевченкових слова у сяганні його божественних джерел, в оперті на біблійні

тези як єдино правдиву основу людського буття і в усвідомленні власної місії. За Донцовим, поетова віра була непорушна, “і ясна кожному, хто, як колись, братчики, — бачать над головою поета незримий вогонь, що зійшов на нього згори, подум’яний язык, який колись зійшов на апостолів, і дав їм силу змінити обличчя нашого світу”, “пламенем взялось” його слово пророка, “трубним гласом” звітував він їм Правду, відкрити його віщому зорові” [4, с. 81, 23]. Спілкуючись зі Словом-Богом, Дівою Марією, апостолами та пророками, Шевченко сам своєю одержимою словотворчою діяльністю та непохитною біблійною вірою набув статусу національного пророка: “Він сам мав інтенсивну віру у своє призначення пророка, що має збудити своїм словом “приспану” Україну. Вірять, що його слова, його дума “огнем-сльозою упаде колись на землю”, воскресяють мертвих душою” [4, с. 185]. Суголосні з Донцовськими і слова Є. Сверстюка: “Бог послав його з великою місією слова, щоб він зійшов на ту гору з самісіньких низин. Усе тут ясно, усе, як притча” [10, с. 354].

Далі буде.

Література

1. Вашенко В. С. Епітети поетичної мови Т. Г. Шевченка: Словник-показчик. — Дніпропетровськ, 1982.
2. Вишенський Іван. Твори. — К., 1959. — 267 с.
3. Дзюба І. М. Тарас Шевченко. Життя і творчість. — К., 2008. — 720 с.
4. Донцов Д. Незримі скрижалі Кобзаря. — Стрий, 2008. — 230 с.
5. Донцов Дмитро. Хрестом і мечем. Твори. — Тернопіль, 2010. — 316 с.
6. Донцов Дмитро. Шевченко і наша генерація // Літературна есеїстика. — Дрогобич, 2010. — С. 27-36.
7. Донцов Дмитро. Ідеї Шевченка про Бога і націю // Літературна есеїстика. — Дрогобич, 2010. — С. 522-526.
8. Конкордація поетичних творів Тараса Шевченка / Ред. й упорядн. О. Льницького, Ю. Гавриша. — Едмонтон — Торонто, 2001. — Т. 3, 4.
9. Мечковская Н. Б., Супрун А. Е. Знання о языке в средневековой культуре южных и западных славян // История лингвистических учений. Позднее средневековье / Отв. ред. А. В. Десницкая. — Санкт-Петербург, 1991. — С. 125-181.
10. Сверстюк Євген. Рік високого сонця // На святі надії. Вибране. — К., 1999. — С. 321-368.
11. Словник мови Шевченка: У двох томах. — К., 1964. — Т. II.
12. Трубочев О. Н. Етногенез і культура древніших славян. Лингвистические исследования. — М., 1991. — 271 с.
13. Шевельов Юрій. 1860 рік у творчості Тараса Шевченка // Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка. Праці філологічної секції. — Львів, 1992. — Т. ССXXIV. — С. 89-106.

Умовні скорочення

Св. П. — Святе Письмо Старого та Нового Заповіту. Повний переклад, здійснений за оригінальними єврейськими, араміїськими та грецькими текстами. За дозволом церковної влади. — Ukrainian Bible 63 DC, United Bible Societies, 1991.

ССУМ XIV-XV — Словник староукраїнської мови XIV-XV ст.: У двох томах. — К., 1977-1978.

ЕСУМ — Етимологічний словник української мови: У семи томах / За ред. О.С. Мельничука. — К., 1982-2006. — Т. 1-5.

КОЛЕКЦІЯ, ЯКУ Я ЗБИРАЮ УСЕ ЖИТТЯ

Романія ДАНИЛЮК,
член Товариства “Просвіта”
Франківського району м. Львова,
член Всеукраїнського товариства
“Просвіта” ім. Т. Шевченка

А почалося все з дитинства, коли я, Романа Заяць, була вихованкою Кохавинського дитячого будинку, що в Жидачівському районі на Львівщині. На районній олімпіаді-конкурсі за художнє читання балади Т. Шевченка “Гополь” мені було присуджено перше місце і разом із грамотою вручено круглий гіпсовий барельєф поета і книжку “Кобзар”. Потім, коли я вже працювала в Жидачівській районній газеті “Радянський шлях” (колектив редакції взяв юнкора до себе на роботу) з нагоди 16-річчя мені подарували велику книжку “Кобзар”.

Згодом, навчаючись у Львівському держуніверситеті ім. І. Франка на факультеті журналістики, взяла собі за звичку з кожної стипендії купувати літературу, пов’язану з життям великого генія українського народу.

Потім, працюючи гідом-пе-

рекладачем і подорожуючи з іноземними туристами колишнім Радянським Союзом, не забувала купувати “щось Шевченківське”: книги, листівки, брошури, буклети, фотоальбоми, значки, марки, конверти, статуетки, зокрема й унікальні рідкісні видання. Так у моїй колекції є “Кобзар” для дітей, виданий Львівським українським педагогічним товариством 1921 року до 60-х роковин смерті поета, “Історичні поеми Тараса Шевченка”, видані 1921 року в Коломиї в друкарні Вільгельма Бравнера з передмовою Дмитра Николишина, краківське видання 1949 року вибраних поезій Кобзаря, “Кобзар”, виданий 1956 року Державним видавництвом “Художня література” зі vstupним словом Максима Рильського.

Є в моїй колекції книжка польською мовою Єжи Єнджевича “Українські ночі, або Родовід Генія” (повість про Шевченка), яка видана 1966 року у Варшаві. Її мені через спільного знайомого передав друг із Польщі. До речі, ця книжка в радянські часи була заборонена.

Маю також твори Тараса Шевченка грузинською, російською, вірменською, білоруською, польською, німецькою мовами, факсимільне видання так званої захаяльної чи Малої книжки — рукописної збірки віршів поета, написаних під час перших чотирьох років заслання (1847-1850), Шевченків “Заповіт” мовами світу (1961 р.), “Лірика Т. Шевченка” (видавництво “Каменярь”, Львів, 1964 р.).

У моїй домашній Шевченкіані зберігаються маленькі книжечки, видані 1961 року видавництвом Львівського університету до 100-ліття з дня смерті Тараса Шевченка: “Іван Франко про Шевченка”, “Світова слава Шевченка”, “Пісні на слова Т. Шевченка”.

Є також книги В. І. Касіяна “Мистецтво Тараса Шевченка” (Київ, 1963 р.), Богдана Завадки “Орієнтир життя” (видана УГКЦ у Львові 1991 р.), Романа Лубківського “Погляд вічності” — своєрідна поема-роздум над автопортретами Т. Шевченка (Київ, 1990 р.).

Валентина Гончар, народний артист України, Герой України Дмитро Гнатюк, заступник голови Національної спілки краєзнавців України Григорій Клепак, голова НСКУ, Герой України Петро Тронько, заступник КМДА Олександр Мазурчак на відкритті меморіальної дошки Олесеві Гончару на фасаді Михайлівського Золотоверхого Собору. 17 травня 2011 року, м. Київ.

Фото Євгена БУКЕТА

«КОБЗАР» ВІД ЮВЕЛІРІВ

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ,
м. Ірпінь

Київський ювелірний завод із нагоди свого 70-річчя здійснив подарункове видання “Кобзаря” Тараса Шевченка. Це великоформатна книга з палітуркою з натуральної, оздобленої художнім тисненням, шкіри. Книга ілюстрована репродукціями картин і малюнків Тараса Шевченка.

У передмові президент Асоціації ювелірів України Сергій Цюпко зазначає, що в багатьох українських родинах “Кобзар”, як і ювелірні коштовності, традиційно передавався із покоління на покоління, як найдорожча реліквія. Нині ювеліри поєднали духовну цінність із матеріальною, створивши коштовний дарунок для виявлення поваги до того, кому дарують і для гідного представлення України на міжнародній арені.

Ганна СТОЛЯРОВА,
краєзнавець, член Обласної ради
Харківського обласного об’єднання
ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

У батьківській хаті, такій рідній, передивляюся нашу домашню бібліотеку. Цього разу знайшла “Кобзар” Т. Шевченка в перекладі російською мовою. І згадалося давнє. Йшов 1944 рік, батько на фронті, а мені йти до школи в перший клас. Ровеньки вже були звільнені від німців, тож школа працювала. Школа, відкрита 1929 року, була українськомовною. Пам’ятаю, як сумувала моя мама, дізнавшись, що тепер школа буде російськомовною: “Тільки для перших двох дітей дістали всі підручники, а тепер третя дитина немає по чому вчитися”. Тож видно в ті роки і придбали “Кобзар” російською мовою. Тепер я гортаю позовклі сторінки і згадую ті часи, коли мама і тато були живі, а ми, четверо дітей, біля хати співали українські народні пісні.

Такі спогади ожили, коли прочитала в тижневику “Слово Прос-

НАЙСТАРІШИЙ У МОЇЙ РОДИНІ

віті” статтю “На Рівненщині розпочали пошук давніх “Кобзарів”.

12 січня 2011 року в Харкові в Українському культурному центрі “Юність” відбувся літературно-мистецький вечір, присвячений 165-літтю з часу створення Тарасом Шевченком вірша “Як умру, то поховайте...”, якому народ дав назву “Заповіт”. У заході брали участь народний ансамбль бандуристок “Конвалія”, хор “Козацька родина” та юнацький драматичний гурт УКЦ “Юність”. Після заходу мимоволі почалася дискусія щодо рядків “...і вражою злою кров’ю волю окропите”. Ці рядки жоден шевченкознавець не розтлумачив. Що мав на увазі Шевченко? Першим над цим задумався відомий поет і літературознавець Микола Зеров. У статті “Кобзар” Шевченка в російських перекладах” він дає таку аналітичну картину: 1876 року знайомий Т. Шевченка російський перекладач М. Гербель опублікував

переклади 18 віршів з “Кобзаря”, зокрема “Заповіт”, але тільки перші вісім рядків. Царська цензура не дозволяла друкувати вірш повністю. 1911 року було видано новий переклад “Кобзаря”, де вже перекладач ці рядки подав таким чином: “...Оковы сорвите, ярким светочем свободы врагов ослепите...”. Зміст зовсім не відповідає оригіналу, бо діяла царська цензура. І тільки 1933 року перекладач Колтоновський подає ці рядки відповідно до оригіналу: “...Оковы порвите и свободу злою вражьей кровью окропите...” Тобто комуністи підвели ризик: “вража кров” — це кров царів, поміщиків і капіталістів. Вони створили “сім’ю велику, волюну, нову”. Як жилося в цій “сім’ї” — знаємо. Скільки найкращого люду загинуло в роки революції, голодоморів, репресій, колективізації! Хіба цього хотів Шевченко? Напрошується думка, що Т. Шевченко мав на увазі іншу державу або владу.

* “Не думайте, що я прийшов принести мир на землю. Не мир прийшов я принести на землю, а меч”, — [Євангеліє від Матея, с. 18-19].

Любов ГОЛОТА

*Продовження. Початок див. у ч. 19, 12—18 травня 2011 року***У СИЛОВОМУ ПОЛІ
ПОЛІТИКИ І ВЛАДИ...**

“...Боротьба за Україну завжди проходить через Шевченкову могилу”, — так говорив 2001 року Ігор Лиховий, тоді — Генеральний директор Шевченківського Національного заповідника. 2003-го, коли активно тривав збір пожертв на Тарасову церкву, Ігор Дмитрович завагався: чи варто зводити Кобзаревий храм в урочищі Монастирок, поруч із яким, за гіпотезою З. П. Тарахан-Берези, стояв козацький монастир і де вже біля Хреста-2001 2003-го встановлено пам'ятник козацькому гетьману Підкові. А ще Генеральний директор переймався, якої конфесії церковна громада буде збиратися в цій релігійній споруді (храм у Каневі, де відспівували Шевченка, належить тій церкві, яка під юрисдикцією Москви).

Члени Оргкомітету доводили, що Шевченко, як і Україна, — категорія вічна. У зв'язку з тим, що земля належить Заповіднику, то й Церква має бути під його опікою, поза будь-якими чварами. У Храмі Гробу Господнього в Єрусалимі моляться і православні східного обряду, і католики, і греко-католики, вірменська, грузинська, українська церкви посилають свої делегації за святим вогнем, здійснюють прощі — так є і так буде! То навіщо ж Шевченка обмежувати якоюсь однією конфесією, коли самі громадяни України, незалежно від віросповідання, визначили Тарасову церкву як вияв соборної єдності молоді держави? Подаючи іноді “останню лепту”, офірувачі мріяли про те, аби дзвони цього Храму благословили молоду державу Україну, неперехідну цінність її народу — геній Шевченка.

Зазначимо, що проблемами Національного Шевченківського заповідника, як і питанням будівництва Тарасової церкви активно переймався комітет ВР із питань культури й духовності: у грудні 2003 року в Каневі відбулося виїзне засідання цього комітету ВР, Оргкомітету, представників Національного заповідника, Товариства охорони пам'яток і архітектурних управлінь, за участі тодішнього міського голови Канева Василя Васильовича Коломійця. У засіданні брали участь священники трьох конфесій Української Православної Церкви. Вирішили, що Тарасова церква буде над конфесіями, нестиме воїтину християнську любов. Прозвучала там і особлива думка єпископа Сафронія Черкаського і Канівського УПЦ МП: “Якщо я прийшов зі своєю свитою, а там буде стояти хтось другий (з іншої конфесії) і молитися, то я не переступлю порога до тих пір, поки він не вийде, а потім я зайду в храм. Буде тут сварка? Ні. Адже, я думаю, що всі ці тонкощі зглядяться, доки буде все збудовано”.

Отже, була — і є! — надія, що “конфесійні тонкощі”, коли церква належатиме заповіднику, зглядяться і не виникатимуть, не стануть на заваді будівництву Тарасової церкви.

Віднині (грудень, 2003 р.) її зведення позбавлялося sacramentalного питання “якої вона конфесії?”, але ставало залежним від реконструкції Заповідника.

Зволікалося й питання землевідводу, оскільки не могли остаточно вирішити із місцем будівництва — як з об'єктивних, так і суб'єктивних причин. У Монастирку існує загроза плавунів. Архітектори й художники пропонували, аби Храм Тарасів постав неподалік сходів, що ведуть на Тарасову гору — як надбрамна церква. Згодом виник ще один варіант, але про нього — пізніше. Тоді ж, як написав відомий поет Віктор Корж, ми вірили, що “На Канівській кручі зведеться, злетить в небеса куполами Тарасова церква...” З тим і увійшли у 2004-й, високосний рік, позначений 190-річчям від дня народження Тараса Шевченка. Здавалося, що до своєї багаторічної акції “Кобзар” — у кожну родину!”, видання дванадцятисерійного фільму про Шевченка (режисер — Станіслав Клименко),

дисків і касет із озвученими акторами “Кобзарем” та пісненими творами, просвітяни-офірувачі зможуть додати найважливіше — 8 березня 2004 року закласти підмурівки Тарасової Церкви в Каневі...

Мабуть, зайве нагадувати тут політичні події 2004 року, але мені, серед інших, запам'яталося ще й таке. Спеціальний випуск газети “Православний взгляд” Союзу Православних Братств УПЦ запевняв своїх вірян, що “приход к власти Ющенко — это неизбежные гонения на УПЦ и передел собственности”, тим часом як парафіяни УГКЦ, інших церков робили свої пожертви: “Ми з великим задоволенням дізналися, що український народ вирішив низько, до самої землі, вклонитися нашому українському генію, істинному українцю, який усе своє життя віддав своїй нездоланій нації — Україні, — побудувати Церкву Тараса!”

Що може бути більшою платою для його душі, аніж Божий Храм? О Великий Тарасе! Це найвища винагорода, найбільша подяка, найсвітліша пам'ять про Тебе!

Ти й сьогодні освітлюєш наш життєвий шлях своїм життям, своєю боротьбою, вчиши нас, як ми маємо боротися за Волю нашої нещасливої України, підносячи наш національний дух, додаючи сили в боротьбі з чужинською навалюю. Нам буде приємно усвідомити, що в Тарасовій Церкві є і наша часточка.

Нехай вам помагає Бог!” — цей лист написали люди з невеличкого села Біліх, що на Зборівщині Тернопільської області (“Слово Просвіти”, ч. 51, 2004 р.). Втім, Віктор Ющенко, як відомо, оголосив своїми пріоритетами християнські цінності, гармонізацію духовного життя суспільства і право кожного на вільний релігійний вибір. Думаю, що в його перемозі це відіграло не останню роль, і 14 січня 2005 року він був присутній на церемонії освячення Церкви Різдва Христового як новообраний Президент України. До речі, в центральній части-

ні цього храму на спеціальній підставці встановлено посмертну маску Т. Г. Шевченка. Втім “Слово Просвіти” все більше переймалося всенародною акцією “Збудуймо Тарасову церкву!”, адже ми були переконані: збурене політичною боротьбою суспільство найкраще об'єднає справа благородна, ідея — національно-естетична. На підтвердження розлого процитував власну статтю, надруковану в “Слові Просвіти”, ч. 3, 20—26 січня 2005 р.):

**“БУДІВНИЧІ
ТАРАСОВОГО ХРАМУ,
ДУХА НЕ УГАШАЙТЕ!”**

...Майже шономера, протягом осені 2003-го та 2004 року ми публікували листи просвітян, побажання чи заперечення наших читачів, тисячі прізвищ тих громадян України та інших держав, які жертвували доступні їм суми на спорудження храму на пошанування пам'яті найвидатнішого і

ЧИ ЗБУДУЄМО

“Панове громадо! Письменники були Великі люди, до яких належав і Шевченко... Втрату Шевченка ми ще не оцінили, яка була найбільшою втратою на Україні після Берестейської халепи...”

Як я вважаю, панове громадо, смерть Тараса... народові очі осіяла... Велике діло Шевченком явила... Він був пророком, що вийшов із мужицького мужицтва... і горить вночі свічкою перед нами... як великий скарб. Панове громадо! Земляки мої кохані! Настав для нас великий час великої праці, святої праці на користь нашої нації, а могила Шевченка мусить нам стати початком нової науки і подвигів християнської правди!”

Панько КУЛІШ, 27 квітня 1861 року, на сороковини Т. Г. Шевченка

найвідомішого Українця, творця Біблії українського народу — невмирущої книги “Кобзар”. Акція “Збудуймо Тарасову церкву!” явила світові тисячі людських імен, висвітлювала тисячі долі, трагічних і прекрасних, закликала цілі трудові колективи і сімейні родини об'єднатися навколо Шевченкового імені, відкрила в характерах і серцях учасників збору коштів на храм незглибимі поклади добра, світла, віри.

Ідеєю перейнялися люди солідного віку — пенсіонери, вони перерахували на спеціальний рахунок свої пенсійні гривні. Цілі школи, класи, факультети університетів, професори і студенти здійснили збір і перерахування своїх скромних датків. Письменники Києва та багатьох міст і сіл України адресували щедрі внески на рахунок Кобзареві церкві. Сотні українців розцінюють свою участь у просвітянській акції як самоідентифікацію, визначеність своїх ідейних і національних орієнтирів. Десятки людей, здійснюючи пожертви на Храм біля Чернечої гори, саме в такий спосіб увічнюють світлу пам'ять про своїх близьких і рідних, які вже відійшли за останню межу, а серед них — батьки, які прилучили ріднокровних синів і дочок до Тарасового слова, а ще — сини й дочки, що рано покинули цей світ і посиротили невітшних матерів і вітців своїх, чия туга шукає просвітку і надії у Шевченкових рядках, у поетових заповідях і молитвах...

Як ніякий інший почин, збір коштів на Тарасову церкву став об'єднавчим і високодуховним проявом українського народного характеру, невмирущої душі нашої: селяни, робітники, науковці, вчителі, лікарі, артисти, техніки, службовці, журналісти, студенти, учні старших і молодших класів сприйняли й активно підтримали ідею спорудження Кобзареві Храму. Найстаршому учасникові акції — за

справа кожної людини — визначити свої спроможності та бажання долучитися до святого діла, яке можна здійснити лише з світлим помислом, чистими руками та ширим, гарячим серцем. Тому серед офірувачів на Тарасову церкву ви знайдете людей різних національностей, віруючих різних конфесій чи й атеїстів, які розмовляють різними мовами, але мають у своїх серцях пошанівку до Тараса Шевченка як українського національного пророка та вірять у святу й непереможну Вітчизну, єдину Україну.

Сума зібраних коштів на спорудження Тарасової церкви за даними АКБ “Київ” на 17 січня 2005 року становить 585 804 грн 76 коп.

Це результат нашої з вами роботи протягом сімнадцяти місяців, або півтисячі днів нашого життя. Тобто щодня українці назбирали суму понад тисячу гривень і офірували її на Тарасову церкву. В цій сумі чиясь склянка молока і шматок булки, подарунок на день народження і — найпронизливіше і найбільш вражаюче — просто

щоденна вартість життя в усіх його потребах для багатьох людей.

Оприлюднюючи свою ініціативу, “Просвіта” пам'ятала про те, що 2004 рік — це 190-та річниця з дня народження національного генія, ювілейний, Шевченківський рік. Адже Тарасова церква зведеться не лише довершеною культурною будовою третього тисячоліття: паралельно з легким і урочистим храмом біля Чернечої гори має постати горній, небесний храм духу і всеукраїнського братолюбства, — і нам широко вірилося, що наріжний його камінь закладе саме 2004-й, Шевченківський.

Однак політичні події, що, одна за одною, буквально потрясли та шокували громадськість, засвідчили скоріше протилежне: 22.01.2004 року з посади генерального директора Національного Шевченківського заповідника в Каневі було звільнено шевченкознавця Ігоря Лихового, високопрофесійного знавця музейної спра-

МАТЕРІАЛИ

до наради Президента України
В.А.ЮЩЕНКА

з питань будівництва церкви Покрови
Пресвятої Богородиці та Надбрамної церкви
у місті Каневі Черкаської області

дев'яносто літ, наймолодшому — ледь виповнилося три роки (його день народження батьки відзначили щедрим внеском). Редакція “Слова Просвіти” оприлюднювала не лише імена та суми внесків, а й адреси, тож кожен може переконатися, що Тарасову церкву буде вся Україна — від Карпат до Чорного моря.

Ми не визначали областей, міст і сіл — переможців чи аутсайдерів, не “тисли” на керівників власних “Просвіт” і не звертали до влади з проханнями прискорити збір коштів, бо вважаємо, що це

КОБЗАРЕВУ ЦЕРКВУ?

ви. Ювілейного року в Національному Шевченківському заповіднику в Каневі розпочато ремонт, а музей закрито. Проект ремонту і реконструкції заповідника не обговорюється і не оприлюднюється в пресі, як це б годилося, коли йдеться про справу національної ваги і значення. Саме цим проектом мало б остаточно визначитися місце спорудження Тарасової церкви біля підніжжя Чернечої гори в Каневі — в урочищі Монастирок чи поблизу річкового вокзалу, як надбрамна церква.

Щорічне Міжнародне Шевченківське свято “В сім’ї вольній, новій” відбулося, власне, без самого Шевченка — аж занадто гостро сучасного — соціального, національного, суперукраїнського в час формування опозиції проти корумпованих бонз. А ті постаралися ізолювати Шевченка від народу, прикрившись обіцянкою виділити на реконструкцію Національного заповідника аж 30 млн гривень...

Влада, бажаючи приватизувати бунтівного поета, протягом 2004 року намагався виключити Кобзаря із середовища активної опозиційної сили, яка все впевненіше набирала висоту перед президентськими перегонами. Але місце Шевченка в народних революціях визначене самим Шевченком: “Борітеся — поборете, вам Бог помагає!” Бог, як ми переконалися, допоміг нам, так само, як і Кобзар. Народ переміг.

Від самого початку акції “Збудуймо Тарасову церкву!” “Просвіта” розраховувала на широку народну підтримку, на всенародність почину та оберігала свою ідею від будь-яких владних зазіхань.

...Во ім’я Тараса — будьмо єдині, будьмо разом!”

Втім, виникла ще одна колізія: на святкуванні Шевченківських днів 2005 року на Тарасовій горі, зліва від сходів, з’явився пам’ятний знак-камінь із написом “Тут буде споруджено Тарасову Церкву — Церкву єднання”.

І саме перед ним найвища владна трійка України — президент В. Ющенко, прем’єр Ю. Тимошенко, голова ВР В. Литвин схилились у пошані 22 травня 2005 року. Тоді ще слово “єдність” не втратило своєї магії і українці вірили, що в устах влади воно звучить правдиво...

Як уже зазначалося, Ігор Лиховий довів у суді своє право обіймати посаду генерального директора (газета “Слово Просвіти” також виступала на його захист) і мав поетапно здійснювати реконструкцію Заповідника, включаючи ремонт самого Музею.

Судовим рішенням І. Д. Лиховий був повернутий на посаду Генерального директора у лютому 2005 року, а 1 червня 2005 року Комітет з питань культури і духовності ВР України прийняв державної ваги документ, який ми тут подаємо.

РІШЕННЯ

1 червня 2005 року

Розглянувши Генеральний план розвитку Шевченківського національного заповідника в м. Канів, Комітет ухвалив:

1. Інформацію дирекції щодо Генерального плану розвитку Шевченківського національного заповідника в м. Канів взяти до відома.

2. Рекомендувати Кабінетові Міністрів України:

— розглянути і затвердити Генеральний план розвитку Шевченківського національного заповідника в м. Канів, яким передбачити основні засади формування території, взаємодії міністерств, відомств та органів місцевого самоврядування в реконструкції Шевченківського меморіалу в комплексі з розбудовою туристичної інфраструктури Шевченкового краю;

— затверджувати надалі генеральні плани розвитку інших національних заповідників рішеннями Кабінету Міністрів України;

— разом із НАН України провести комплексні археологічні та історико-документальні дослідження території й ареалу Шевченківського національного заповідника, за результатами яких ухвалити рішення щодо реставрації могили Тараса Шевченка (зокрема, щодо доцільності повернення на могилу пам’ятника-хреста 1884 року та відповідного впорядкування прилеглої території), будівництва надбрамної церкви (проект “Кобзарєва церква”) та Козацької церкви в урочищі Монастирок;

— завершити формування території Заповідника, зокрема включити до його складу готель “Тарасова гора” (1,9 га), павільйон приплаву “Тарасова гора” (0,4 га), садibu М. О. Максимовича “Михайлова гора” (10,0 га), заказник “Тарасів обрій” (405,0 га), лісові й сільськогосподарські угіддя Лівобережжя Дніпра у видноклі Тарасової гори (1320,0 га);

— забезпечити здійснення комплексу робіт щодо винесення з охоронних зон Шевченківського національного заповідника об’єктів т. зв. Канівської Лівобережної промзони з наступною рекультивациєю території та включенням її до складу Заповідника;

— разом із АСУ “Укррічфлот” забезпечити відновлення щоденних пасажирських маршрутів по Дніпру “Київ—Канів” і “Черкаси—Канів” у літню пору.

Голова Комітету

Л. ТАЇЮК

Здавалося б, порозуміння досягнуто і нам працювати б разом із членом Оргкомітету “Тарасової церкви” і гендиректором заповідника І. Д. Лиховим. Але його кар’єра стрімко злетіла: поновлений генеральний директор встиг попрацювати на благо Заповідника, постав на посаді міністра культури й туризму, потім — в Секретаріаті Президента, а в травні 2007 року він вже перебував на дипломатичній службі — послом у Білорусі.

2005 року на реконструкції музею було освоєно 9,5 млн грн, у 2006 — 5,7 млн грн. І хоч дошка перед музеєм у риштованні повідомляла, що реконструкція закінчиться у грудні 2008 року, тодішній генеральний директор Мар’ян Піняк таких ілюзій не мав. Так само й щодо Тарасової церкви. Мовляв, треба спочатку з’ясувати, кому та церква буде належати, в якому місці стоятиме: чи біля хреста, спорудженого 2001 року біля урочища Монастирок, чи на комплексі сходжень, де встановлено камінь 2005 року, чи як надбрамна церква на підході до Тарасової гори збоку приплаву.. До того ж у працівників заповідника виникла ідея, яку сформулювала Зінаїда Тарахан-Береза: “Повернути нашому народові, після кількавікового забуття, маленьку дерев’яну козацьку церкву в ім’я Покрови Пресвятої Богородиці, відновивши її в Монастирку, під Чернечою горою, поряд із монументом відважним українським гетьманам — Івану Підкові, Якову Шаху та Самійлу Кішці”...

У травні 2007 року газета “Слово Просвіти” звернулася до тодішнього міністра культури і туризму Ю. П. Богущького від імені тисяч офірувачів із проханням “підтримати будівництво всенародної Тарасової церкви єднання... Провести конкурс проектів і закріпити наказом міністра майданчик для зведення Тарасової церкви і каплиці”. Міністр Богущький (згодом — працівник Секретаріату, а нині — Адміністрації Президента) проти ідеї не заперечував, але й відповіді в редакцію не надіслав...

На жаль, генеральні директори заповідника протягом цих 10 років часто змінювалися: Лиховий — Тулін — Лиховий — Піняк — Ренькас, не рахуючи тимчасово виконуючих обов’язки директора.

Нині Національний Шевченківський заповідник в м. Каневі очолює В. В. Коломієць. Коли просвітяни встановлювали хрест у Монастирку, він був присутній, як мер Канева. Як людина досвідчена, він чекає розпорядження Міністерства культури на відведення земельної ділянки і готовий здійснити існуючі проекти. А оскільки міністри культури за ці десять років теж часто змінювали один одного на посаді: Ступка — Богущький — Білозір — Лиховий — Богущький — Вовкун, то для нинішнього міністра Михайла Куліняка ця справа ще невідома...

ХРИСТІЯНСЬКА ПРАВДА

— Ми не втрачаємо надії, що дехто з наших ветеранів праці ще побуває у Тарасовій церкві біля гори Чернечої і помолиться за всіх інших, хто був причетний до спорудження храму, — кажуть бібрські ветерани. — І дай, Боже, щоб так сталося! — писав у травні 2007 року голова ради Бібрського осередку ВОВ у Перемишлянському районі

на Львівщині Ярополк Царик. (Мешканці містечка Бібрка зробили чотири надсилання коштів — від вчителів та учнів міської середньої школи імені Ульяни Кравченко — 600 грн, потім 115 грн перерахувала голова осередку Союзу українок п. Ганна Пумкар, 26 ветеранів праці перерахували 224 гривні, а 38 підприємців — 895 грн).

Організаційна робота — хоч і клопітна, але приносила всім, хто долучився до акції “Тарасова церква”, чисту і світлу радість. Не можемо не згадати тут ще деякі подробиці Всеукраїнського телемарафону, який у неділю 21 вересня 2003 року тривав на Першому каналі Національного телебачення з 19 години 5 хвилин до 22 години 55 хвилин включно. Учасниками його стали Оксана Білозір, Ігор Лиховий, Раїса Кириченко, Ніна Матвієнко, Тарас Петриненко. Режисер передачі Наталя Калантарова і ведучий Борис Гривачевський пождали про те, щоб якнайповніше були представлені цікаві сюжети — з усіх земель, де побував Тарас Шевченко. Кобзарєву церкву схвалювали Криворівня і Хортиця, Полтава і Волинь, Луганськ і Львів, дзвони Почаєва і квіти Верховини...

Як істинний, від Бога, журналіст Борис Гривачевський від цього дня повів шевченківську тему в своїй програмі впевнено, розлого, талановито. Кожний його вихід у телефір викликав гарячий інтерес у глядачів, їхню незрадливу підтримку і тем Шевченкіани, й “Тарасової церкви”. Тоді “Тарасових днів” в Україні стало більше, бо приклад таких жертводавців, як обласні об’єднання “Просвіти” з Києва, Луганська, Львова, Івано-Франківська, Тернополя, Рівного, редакції “Слова Просвіти”, особисті внески поета Бориса Олійника, М. А. Косенка (Бровари). Г. К. Палія (Київ), колективів ГО “Українсько-австралійський дім”, Чортківського педучилища ставали заклик до інших, і люди приєднувалися, гуртувалися...

“Ми віримо, що побудова Церкви стане всенародною. Можливо, для когось 50 і 200 гривень важать менше, ніж 8 чи 10 копійок, які нам здають діти і пенсіонери. Але чим більше людей прилучається до побудови Кобзарєвого Храму, тим швидше і легше зможемо його побудувати, переконаємося, що ми — держава тих, хто з гордістю називає себе Українцем, любить свою землю і Україну”, — писала в жовтні 2003 року до редакції Наталя Синиця, відповідальний секретар Івано-Франківського міського об’єднання “Просвіти”. Саме вона, приймаючи добровільні пожертви, записувала імена офірувачів у зошит “прошнурований і пронумерований”. Для редакції “Слова Просвіти” таким зошитом стали поштові повідомлення, на підставі яких ми склали списки офірувачів, друкували їхні імена і суму внесків на шпальтах газети, однаково шануючи й таких, як професор КПІ Крупа О. А., який вніс 2500 грн, і офірувачів із села Ковердина Балка Шишацького району Полтавської області, імена яких не можемо тут не згадати: Пугач М. Г., 80 років — 1 грн; Ростовська Л. Г., 64 роки — 1 грн; Онішко О. І., 63 роки — 5 грн; Онішко І. І., 65 років — 5 грн; Власова Г. Г., 84 роки — 1 грн. Відтоді минуло без малого вісім років. Чи живі ці офірувачі? Дай Боже, щоб так було. І щоб інвалід Великої Вітчизняної війни першої групи з Дніпропетровська Іван Сербин, якому 2003 року, як і його дружині, було по 83 роки, жив на білому світі... А ще сотні літніх людей, які повірили нам, долучившись до акції, ждуть — чуйте, ждуть, живі і мертві! — аби їхні імена таки з’явилися на скрижальях офірувачів Тарасової церкви...

Але... Життя, обставини, у які ми втрапили, немилосердні. І серед тих втрачених влучили просто в серце, смерть Бориса Гривачевського. Він покинув нас 28 березня 2006 року. Один із найяскравіших тележурналістів українського — наголошую: українського! телерадіофір, чесний та безкомпромісний, помер. І відтоді — повна відсутність Шевченка на телебаченні... Аби перевести дух, надаю слово заслуженій журналістці України Еммі Бабчук:

Закінчення на стор. 10

Закінчення. Початок на стор. 8

"...коли Всеукраїнське товариство "Просвіта" ім. Т. Шевченка 2003 року уклало угоду з НТКУ про започаткування телемарафону "Тарасова церква", Борис рвійно взявся за цю роботу.

Ось він, урочистий, усміхнений і натхненний, на екрані. Звучить його голос...

"Всі ми, шановні телеглядачі, стаємо віднині творцями великої Шевченкіани XXI століття. Долучившись до святої справи будівництва храму Тарасового, стаємо будівничими новітнього духовного фундаменту вже Незалежної своєї держави. Ми, журналісти, будемо цю справу продовжувати. І хочемо, аби ви разом з нами серцем, душею торкнулися благодатних куточків України, освятили іменем Тараса. Далеко не всі зможуть побувати в таких місцях. І саме Перший Національний входить до ваших осель із Шевченком XXI століття. Без Тарасовських ми не мали б сьогодні Шевченкіани, без меценатства насамперед кожного з нас не буде Тарасового храму. Збудуємо миром — будемо з миром!"

Він скликав Україну на велику толоку, умів вселити в людські душі віру, надію і любов. Недарма програма була висунута на здобуття Національної премії ім. Т. Шевченка.

Але тим більш гірко й прикро було мені читати численні "заяви-протести", "службові записки", "договори" на адресу Олександра Савенка або Тараса Стецьківа (екс-президенти НТКУ) про те, що передача не вийшла в ефір або зазнала невинуватих скорочень, або на її зйомки не знайшлися кошти та про інші недоброчесні "теледиверсії" навколо неї. Прочитую рядки звернення до Т. Стецьківа (тоді президента НТКУ), якому було не до цієї програми, бо готував трансляцію "Євробачення".

"Національний телемарафон "Тарасова церква" має створити телевізійну Шевченкіану, за що нам вдячні мільйони глядачів — від учнів і вчителів до пенсіонерів. Завдяки телепрограмі вони побачили Батурина і Качанівку, Умань і Суботів, Седнів і Кам'янець, Меджибіж і Миргород. Програма стала місцем дискусії української інтелігенції. Є. Сверстюк, М. Сядристий, Б. Олійник, П. Мовчан, М. Жулинський, Н. Матвієнко, Н. Крюкова — і не тільки вони були учасниками передачі.

Певен, вони необхідні нині. Держзамовлення планує вихід програми до 200-ліття нашого Кобзаря. Але ви, шановний пане президенте, своїм усним розпорядженням зняли її з ефіру, і з 12.09.2005 р. вона не виходить.

Як автор і ведучий, як просто глядач національно свідомий, як журналіст, який має свій доробок на теренах боротьби за незалежність, я протестую проти такої порушки над програмами національного телемарафону "Тарасова церква" і вимагаю від Вашої команди належного виконання Державного замовлення".

Відстоюючи право на ефір, Борис звертався по підтримку до багатьох відомих державних мужів і авторитетів від культури. Але ніхто з них не зарадив справі. І він вдається до ще одного рішучого протесту.

Із доповідної записки: "22.08.2005 р. о 14.10 у програмі НТКУ кілька разів пробіг рядок: "На знак протесту проти поруки над програмами Шевченкіани "Тарасова церква" — викрадення 10 хв. ефірного часу та перенесення програми в "глухий" ефірний час — ми будемо виходити на архівних матеріалах. Заявляємо: в НТКУ розпочалися репресії проти Шевченкіани і програм державного замовлення. І це в країні, де Президентом В. Ющенко!"

То був останній вихід "Тарасової церкви" в ефір...

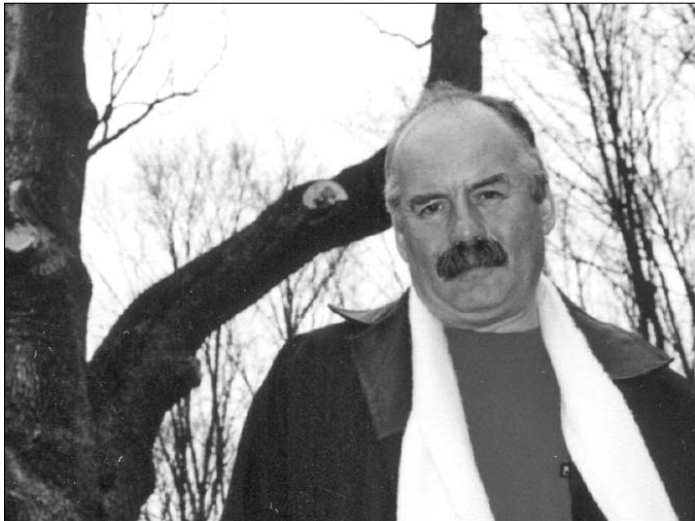
Ця боротьба була виснажливою, забрала багато сил. До останнього він вірив, що справедливість переможе, що він зможе реалізувати задумане: створити телевізійну "Енциклопедію міст і сіл України", відзняти цикл документальних есеїв про історію ве-

ЧИ ЗБУДУЄМО КОБЗАРЕВУ ЦЕРКВУ?

лихих українців, які з різних причин залишили Вітчизну і спричинилися до розвитку інших держав і народів — "Повернення з Іррю". Розробленим авторським проектам не судилося здійснитися.

Підтятий тяжкою недугою, Борис сам відлетів у вирій..."

Тоді, в похмурому березні 2006 року, у дворі під колонами на Хрещатику, 26 (з Борисом Гривачевським прощалися під відкритим небом) я вперше злякалася за тих, кого можемо вповні назвати будівничими Тарасової церкви — церкви єднання. У суспільстві все чіткіше звучала тема роз'єднання, тема розколу держави і велиїї не наші офірувачі, а державні пани і пані. Тарасова церква — це порив до об'єднання народу, а владу цікавило зовсім інше об'єднання. Пізніше, улітку 2006 року, підписавши декларативний і декоративний Універсал, В. Ющенко каже журналістам "це шанс на політичне об'єднання країни". Тобто, на об'єднання політиків цієї країни. Політиків часом об'єднують спільновироблені документи, яких вони швидко зрікаються. А людей, народ об'єднують

Борис Гривачевський біля Тарасового дуба

справи, в які вони вкладають душу. Тижневик "Слово Просвіти" залишався єдиною інформаційною потугою акції із місячним накладом 32 400 примірників. А якщо не можеш донести інформацію в повному обсязі до широкої громади — чекай підозр, слухів, нарікань.

Одну зі своїх останніх передач Борис Гривачевський завершував словами: "Я завжди пильнував, щоб не принизити своєї гідності і пишаюся тим, що не принизив моїми діями гідності мого народу. Я вірю в зорю України!" Ідея Тарасової церкви — це і є один із виявів і проявів гідності українського народу. І зробити все, аби вона постала в Каневі, є справою гідності всіх офірувачів, а значить — і моєю, як редактора газети й журналістки, просвітянки. Ми знову почали стукати у владні двері. Найвищі і... найглухіші: відповіді не було, хоча до офіційних листів ми додавали ще й шпальти нашого тижневика. У списках жертводавців значилися авторитетні імена Бориса Олійника (один з перших), Ліни Костенко, Івана Дзюби, Оксани Пахльовської, Бориса Довганя, всіх членів тогочасного Шевченківського комітету, відомі прізвища українських артистів, письменників і науковців... Серед офірувачів — колективи шкіл, цілі села — як Космач з присілками чи донецькі робітничі селища... У цих воістину святцях Тарасової церкви живі і мертві, але наших голосів не чуять...

Треба віддати належне: Президент Віктор Ющенко в Каневі бував не раз, не два. Навіть запропонував створити парк скульптур — героїв творів Шевченка, патронувал акцію "Золота підкова Черкащини". Врешті, сам повернувся до ідеї Тарасової церкви, гаряче підтримав її, висловив сподівання, що до офірувачів приєднаються відомі українські бізнесмени. Хоча останніх у списках помічено не було. Натомість

з'явилися свої рекордсмени — народний цілитель Ю. М. Конечний, просвітянин із с. Дзвиняч Богородчанського р-ну Івано-Франківської області (нині покійний) перераховував суми, що загалом становили 22 370,00 грн. Отримавши Національну премію ім. Т. Г. Шевченка 2008 року, перерахувала свою десятину на Тарасову церкву й автор цих рядків ("СП", ч. 15, 10—16 квітня 2008 р.). Хоч і повільно, але сума на рахунок Тарасової церкви зростала. 6 березня 2009 року вона становила 905 136 грн. У файлах, що зберігаються в редакції, — 4000 адрес і прізвищ — індивідуальних і колективних офірувачів.

КРИЗА ЕКОНОМІЧНА Й ПОЛІТИЧНА СТАЛА КРИЗОЮ "ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ"

Весна 2009 року — початок банківської кризи. Як повідомили "Слово Просвіти" Голова правління МБФ "Українська родина" Галина Лемець та головний бухгалтер МБФ Ніна Левченко, в АКБ "Київ" введено мораторій на задоволення вимог кредиторів або, кажучи зрозуміло, вклади "заморожувалися" на шість місяців, до 09.08.2009 р. Відповідно, Міжнародний благодійний фонд "Українська родина" прийняв рішення припинити розповсюдження рахунку 26045200145101 у Подільській філії АКБ "Київ" та, щоб уникнути будь-яких непорозумінь, просив не надсилати коштів "На Кобзареву церкву" на зазначений рахунок.

МБФ "Українська родина" разом із Подільською філією АКБ "Київ" гарантували збереження і використання коштів жертводавців за призначенням.

З ініціативи Президента України В. А. Ющенка в його Секретаріаті відбулася зустріч, на якій головував Роман Безсмертний, тодішній заступник очільника Секретаріату, а серед учасників були міністр культури і туризму Василь Вовкун, представники Черкаської облдержадміністрації, голова МБФ "Українська родина" Галина Лемець. Голову ВУТ "Просвіта" Павла Мовчана теж запросили, але без членів Оргкомітету, який треба було оновлювати й скликати, а попереду — вибори... Президент особисто зобов'язав МБФ "Українська родина" укласти угоди (№ 600-1 і 601-1) з Українським державним науково-дослідним інститутом "УкрНДІпроектреставрація" на розробку передпроектних пропозицій та робочого проекту. В результаті була виготовлена науково-проектна документація та робочі проекти Козацької церкви у м. Каневі (Церкви Покрови Пресвятої Богородиці) та Надбрамної Кобзареві церкви, яку "по канонічному" найменуванню ще й церквою Святого Миколи Чудотворця (22 травня — перенесення мощей Св. Миколи Мирлікійського, хоча раніше йшлося, в процесі обговорення, про назву Церква Святого Тарасія, в день чиїх тезоіменин народився Тарас Шевченко). Втім, Микола Чудотворець — улюблений святий українців. Фондом "Українська родина" на оплату виконаних робіт були перераховані кошти в сумі шістсот сімдесят одна тисяча двісті чотирнадцять гривень 54 коп. Решта — 233 921 грн 46 коп. знаходяться на рахунок, яким розпоряджається МБФ "Українська родина". Гроші теж чекають будівництва...

У тому, що обидва проекти виконані професійно, ви, шановні читачі, можете переконатися. Але... Особисто в мене, наприклад, виникло запитання, адже офірувачі збирали кошти лише на Тарасову церкву. І пояснення, що Козацька церква біля меморіалу гетьманам повторює історичну будівлю XVII сторіччя, яка там

(гіпотетично) стояла, варте уваги й відтворення, та хто відшкодує кошти, витрачені на її проект з рахунку "На Кобзареву церкву"? Тоді, 2009 року, у переддень 195-ої річниці з дня народження Кобзаря та в умовах фінансової кризи і наростаючої кризи влади в Україні і Фонд, і Центральне правління "Просвіти" остерігалися цілком реальної перспективи банкрутства і втрати зібраних коштів, тож пропозиція авторитетного зібрання в Секретаріаті глави держави і його безпосередня участь та підтримка видавалися єдиним на той час виходом. Так само, як і майбутня участь залучених державних та бізнесових структур, які мали підтримати будівництво Козацької церкви та влитися в лави офірувачів Тарасової. На високу пропозицію приставали ще й тому, що обидва проекти мала здійснювати "УкрНДІпроектреставрація", яка на той час вела ремонтні роботи в Національному Шевченківському заповіднику, і було б логічним, аби втілення проектів відбувалося під наглядом проєктантів та за їхньої безпосередньої участі.

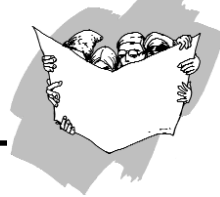
Міркували: коли розпочнеться зведення церков, тоді й буде вирішено питання про поновлення рахунку й збір коштів, а на той передвибірний час ризикувати народними грошима не варто. Віктор Андрійович Ющенко побував у Каневі, цікавився ходом ремонтно-реставраційних робіт, але... Як ви знаєте, шановні читачі, ці роботи досить оперативно було проведено під особистим контролем четвертого Президента Віктора Януковича. І нині в Каневі ведеться широке будівництво — від вертолітного майданчика до підсобних приміщень на Тарасовій горі. А Кобзарева церква? А Козацька церква, апологетами якої виступають працівники заповідника? Хіба сьогодні так само, як і за президентів Кучми та Ющенка, вони не актуальні, не заслуговують сприяння з боку влади? Козацька церква — пам'ятник козацькій славі й Тарасова церква — символ єднання українців усього світу, символ згуртованості народу, без якої нічого й мріяти про економічний розвиток держави...

То ж хіба ці проекти мусять залежати від політичної погоди, від належності до тої чи іншої конфесії владців, від не обов'язковості високих чинів та їхньої глухоти до волі й бажань людей, народу, врешті-решт?

Не амбіції і не бажання перед кимось виправдатися чи когось виправдати або засудити водять моєю рукою. Повірте, це саме той випадок, коли "три персти пишуть, а болить усе тіло..." Болить серце. Бо є потреба Храму, яку не можна не розуміти і не зрозуміти. Бо не можна відзначати 150-річчя перепоховання Тараса Шевченка в українській землі й не знати, навіщо його прах забрали із царської столиці і привезли в Канів, і чому відтоді тисячі тисяч українців самоідентифікували і самоідентифікують себе із Тарасовим словом, із його заповітами. Бо гріх не визнавати, що майбутня Тарасова церква не лише оберіг Чернечої гори, а й кожного з нас. Бо не варто жити й бути глухим до Пророка своєї Батьківщини, якщо ти живеш в Україні...

Кошти на спорудження "Тарасової церкви" надіслали понад 4000 офірувачів — це і окремі громадяни, і колективи установ та організацій.

Списки офірувачів "Тарасової церкви" друкувалися "Словом Просвіти" в ч. 39-52 за 2003 рік, ч. 2-9, 11-14, 16-18, 20-26, 28, 30, 32, 34, 37, 39, 41, 43, 45, 51 за 2004 р., ч. 3, 6, 7, 9, 11, 14, 15, 20, 22, 26-28, 29, 32, 35, 39 за 2005 р., ч. 8, 10, 14, 19, 22, 27, 35, 45, 52 за 2006 р., ч. 4, 15, 20, 25, 28, 34, 44, 52 за 2007 р., ч. 10, 15, 21, 24, 34, 49 за 2008 р., ч. 7, 9, 10, 24 за 2009 р. Ви можете переглянути їх самостійно на нашому сайті <http://slovo-prosvity.org> у pdf-архіві, а також за 2008—2009 роки додатково в форматі звичайної публікації.

«ДЕНЬ ВИШИВАНКИ» В ЧЕРНІВЦЯХ

Марія ПЕЛЕХ, відповідальний секретар Чернівецького обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

У Чернівцях прагнуть побити рекорд України з одночасно одягнених вишиванок. На Центральній площі Чернівців, біля пам'ятника Тарасові Шевченку, зібралися 4189 буковинців, одягнених у різноманітні вишиті сорочки. У вишиванках були і керівники міста та області, директори підприємств, установ, організацій.

Яскраву, патріотичну акцію “День вишиванки”, започаткували 4 роки тому студенти фа-

культету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича, ніні вона вийшла далеко за межі університетських стін. Акцію радо підтримують дитсадки, школи, музеї, бібліотеки, лікарні, підприємства, зокрема “Машзавод”, “Арніка”, “Рома” та ін.

Цього року акцію ЧНУ активно підтримали всі ВНЗ і коледжі міста, а проходила вона за сприяння Чернівецького об'єднання “Просвіти”. Завдяки ініціативі “Просвіти”, яку фінансово підтримав Роман Клічук (директор ТОВ “Рома”), пошили спеціальну вишиванку для університету. За непросту роботу, яка

тривала понад три тижні, взялося підприємство “Арніка” на чолі з Тетяною Козловою, а вишите полотно для сорочки з особистої колекції подарувала редактор газети “Буковинське віче”, письменниця Віра Китайгородська. На спеціальну вишиванку для Центрального корпусу (резиденції митрополитів) університету, за словами ініціатора акції Лесі Воронюк, знадобилося по-

над 30 метрів полотна.

5 травня на площі працювала гітнесівська лічильна комісія, яка встановила, що чернівчани перевершили існуючий рекорд України за кількістю людей, котрі зібралися у вишиванках в одному місці, увійшли до Книги рекордів України, за що нагороджені дипломом, який вручили студентам ЧНУ ім. Ю. Федьковича.

ДИСКУСІЇ В МОЛОДІЖНОМУ «ГАРТІ»

Чернівецьке обласне об'єднання “Просвіти” провело чергове засідання молодіжного дискусійного клубу “Гарт” із учнями Чернівецького філософсько-правового ліцею № 2.

Дискусію з ліцеїстами вів член правління “Просвіти”, політолог Ігор Буркут. Тема зустрічі: “Роль підрослаючого покоління у розвитку громадянського суспільства”.

Майбутні юристи зацікавилися проблемами перспективи розвитку громадянського суспільства в умовах засилля державно-

го бюрократизму. Учасники дискусії говорили про ідеологічний вплив політичних партій на молодіжні організації. Найбільшу обізнаність проявили учні 10 класу Станіслав Тудан, Андрій Крицяк, Лариса Палійчук, Валентина Яковиченко, Олександр Голенко.

Ігор Григорович відзначив активну громадянську позицію молодих людей і подарував їм власні книги, щоб присутні могли глибше осягнути творчий доробок публіциста.

Марія ПЕЛЕХ

Євген ЦИМБАЛЮК

Цьогорічний рушник не побив торішнього рекорду, хоча волинянам допомагали представники з багатьох областей

України, а також — Німеччини, Польщі, Білорусі, Словаччини.

Минулого року в Луцьку було встановлено рекорд із довжини “живого” вишиваного рушника єднання — майже півтора кілометра.

РУШНИК ЄДНАННЯ

Цьогорічний II Всеукраїнський фестиваль “Вишиті обереги єднання”, що проходив на Волині, поставив собі за мету “побити” цей рекорд. Учасники акції, склавши свої вишивки одна до одної, вишикувалися у шеренгу на Театральному майдані обласного центру.

Серед представлених виробів були й автентичні волинські рушники, і з новітньою імпровізованою вишивкою, вишиті хрестиком і гладдю, весільні, обрядові та великодні. Багато хто з учасників акції тримав старовинні рушники. Найдавніший рушник був вишитий 141 рік тому, а найновіший — у ніч перед фестивалем.

Наймолодшому учасникові події виповнилося лише 1 рік 7 місяців, а найстаршій учасниці — 87 років — вона, до речі, при-

несла найдовший рушник — 15-метровий.

Утім, встановити новий рекорд не вдалося. Загальна довжина складеного рушника сягнула 1070 метрів.

За словами організатора фестивалю, заслуженого діяча мистецтв України Віталія Іванницького, такий результат абсолютно не применшив значущості свята, адже сила-силенна люду, що зібрався на майдані, завдяки рушникам ознайомився з історичним корінням національної вишивки, давніми та сучасними стилями вишивання, традиційними обрядами й поселив у своєму серці частинку радості від національного українського атрибуту, в якому в унісон із людськими долями переплелися різні кольори.

НОВИНИ З ХАРКОВА

Софія КРИШТАЛЬ

11 травня відбулися III звітно-виборні збори Харківського осередку Всеукраїнської молодіжної громадської організації “Молода Просвіта”.

Головою Харківського обласного осередку обрали Олену Дюженко (відома під псевдонімом Олена Красиля). Її кандидатуру підтримали одностайно. Олена Красиля ініціювала проведення низки мистецьких заходів “Молодої Просвіти”, постійно бере активну участь у громадській діяльності, спрямованій на створення цивілізованої європейської України. Заступником обрано харківську журналістку Жанну Шевченко (псевдонім Жанна Титаренко).

До складу нового правління увійшли: голова правління Олена Дюженко (магістр НФаУ), члени правління — Олег Кожевець (лікар-нарколог), Артем Лапченко (аспірант ХАДІ), Олександр Бахтін (громадський діяч), Жанна Шевченко (журналістка). До контролю-ревізійної комісії обрали Вікторію Чуркіну (викладачка ВНЗ, бандуристка), Івана Красилю (студент Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого) та Костянтина Кожевнікова (студент НФаУ).

Попередній голова Михайло Дюженко залишився членом Всеукраїнського правління “Молодої Просвіти” та координатором на східних теренах України.

Члени “Молодої Просвіти” заслухали короткий звіт про роботу організації за останні три роки.

У травні цього року “Молода Просвіта” проведе заходи до Дня переповнення Тараса Шевченка, просвітницькі зустрічі 23 травня, присвячені Дню Героїв (цього дня 1941 року відбувся Другий Великий Збір Організації Українських Націоналістів). Вшануємо також борців за волю України Миколу Міхновського, Симона Петлюру та Євгена Коновальця (ці діячі пішли з життя саме у травні). 31 травня проведемо низку заходів до Дня боротьби з тютюнопалінням та алкоголізмом.

Активні члени “Молодої Просвіти” візьмуть участь у поїздки до Дніпропетровська на перегляд відомої вистави “Гріх” за М. Коцюбинським (театр “Крик”), яка отримала Шевченківську премію 2007 року.

Наразі “Молода Просвіта” залучає до лав організації активну молодь та налагоджує співпрацю з іншими громадськими організаціями на всеукраїнському і місцевому рівнях.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Євген БУКЕТ

Почав роботу новий офіційний сайт Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка <http://prosvitanews.org.ua>

Адмініструє сторінку член Центрального правління Дмитро Ломачук. У Секретаріаті ВУТ “Просвіта” впевнені, що нове інтернет-представництво сприятиме налагодженню співпраці між обласними об'єднаннями товариства. Сьогодні сайт перебуває на стадії наповнення, тож його розробники чекають якнайповнішу інформацію про проведені заходи, пропозиції щодо організаційної роботи тощо. Але вже зараз на сторінці доступні історична довідка про “Просвіту”, сторінка професора Івана Ющука, а також найточніший довідник обласних об'єднань із мобільними телефонами й електронними адресами голів.

Центральне правління і Секретаріат товариства “Просвіта” чекають матеріали для наповнення сайту і пропозиції щодо його вдосконалення на електронну пошту tovprosvita@i.ua

Нагадуємо, що для публікації матеріалів про діяльність місцевих організацій “Просвіти” в нашому тижневику слід надсилати їх також на нашу скриньку slovo_prosvity@ukr.net

БАГАТОЛИКА ГІДРА ГЕНОЦИДУ

В Україні щойно вийшла книга відомого американського історика, професора Стенфордського університету **Нормана М. Наймарка** “Геноциди Сталіна”. Лише торік автор випустив її в США, і ось видання українською мовою. І це не випадково, адже матеріал книги значною мірою присвячений Голодомору в Україні 1932–1933 років. Тож коли Національний університет “Києво-Могилянська академія” запропонував авторові видати книгу в Україні, професор Наймарк люб’язно погодився. І буквально за кілька місяців книга вийшла у Видавничому домі “Києво-Могилянська академія”. Переклад здійснив лінгвіст, кандидат філологічних наук **Василь Старко**. На запрошення **Могилянки** презентувати свою книгу приїхав в Україну сам автор, професор Наймарк.

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

Першими з книгою ознайомилися численні журналісти преси, радіо і телебачення на прес-конференції в УНІАН. У ній взяли участь, окрім автора книги, президент Києво-Могилянської академії **Сергій Квіт**, відомий дослідник Голодомору, доктор історичних наук, професор **Станіслав Кульчицький** (Інститут історії НАНУ) та перекладач книги **Василь Старко**.

Сергій Квіт у вступному слові зазначив: — Тема геноциду тоталітарного режиму належить не тільки науці, а, на жаль, і політиці. Я думаю, що всі факти мені відомі. Але з великим зацікавленням читав цю книгу. І справа не лише у фактажі, а й у поглядах автора як західного професора. Наприклад, ніколи я не звертав уваги на те, що група радянських юристів, яка брала участь у Нюрнберзькому процесі, фактично була групою злочинців. Її очолював відомий прокурор **Вишинський**, і ці юристи брали участь у розстрільних процесах 30-х років у Радянському Союзі. І головним завданням цієї групи на процесі було приховати співпрацю Радянського Союзу і нацистської Німеччини. Їм таки не вдалося це зробити.

Багато цікавих фактів щодо трактування поняття геноциду. Професор Наймарк підкреслює, що Радянський Союз впливав на юридичне оформлення поняття геноциду. Також історик проводить паралель між режимами Гітлера і Сталіна. Геноцид був способом існування обох цих систем. Це ніяк не применшує заслуг людей, які боролися з нацизмом, але це змушує нас повернутися до того, що ми повинні переглянути й осмислити злочини комуністичного режиму в Україні. Що ми досі, на жаль, не зробили.

Потім слово взяв професор **Наймарк**, який зазначив, що дуже радий бути в Києві, куди приїздив ще юнаком.

— Основними причинами, які спонукали мене написати цю книгу, — зазначив професор, — є зацікавленість особою Сталіна, його роллю в історії, а також я зацікавлений вивченням геноциду як явища в різних частинах світу. Друга частина моєї книги написана спеціально для німців і німецьких дослідників. Ось уже півроку я працюю як історик у Німеччині. Німецькі дослідники дуже ретельно уникали порівняння злочинів Сталіна з іншими випадками геноциду. І це ще одна причина, яка спонукала до написання книги.

За останні 10–15 років в Україні і Росії було опубліковано дуже багато архівних даних про злочини Сталіна. І сьогодні історики знають набагато більше, ніж у той час, коли розвалився Радянський Союз. Ми знаємо про велику кількість злочинів за часів правління Сталіна. І коли я опрацював ці матеріали, стало очевидно, що йдеться про геноцид. Але коли став спіл-

куватися з деякими істориками, то побачив досить значний опір з їхнього боку. Тому усвідомив: настав час написати про цю проблему. В книзі я аргументую: злочини Сталіна від початку 30-х років і до часів Другої світової війни є геноцидом. Тут є такі розділи, як розкуркулення, Голодомор в Україні, репресії проти неросійських народів СРСР — до них належать не лише українці, а й поляки, німці, чеченці, інгуші, кримські татари. Ще одна частина книги присвячена політичним судам над колишніми більшовиками наприкінці 30-х років. Я наводжу таку аргументацію. Якщо проаналізувати всі ці епізоди разом, ці масові вбивства, то йдеться саме про геноцид.

Про саме поняття геноциду. Дехто каже, що не треба вживати цей термін, що він не має чітко окресленого значення. Однак як історики, науковці, громадяни світу, у якому існує можливість нових випадків геноциду, ми повинні використовувати цей термін, говорити про геноцид. Термін був визначений у Конвенції ООН проти геноциду, яку ухвалили 1948 року.

Радянський Союз, готуючись до ухвалення Конвенції про геноцид, успішно пролобіював виключення з визначення геноциду соціальних і політичних груп. У результаті до визначення геноциду увійшли етнічні, національні, расові та релігійні групи. І я запитав себе: а чому лише ці чотири групи мають бути об’єктами Конвенції про геноцид, об’єктами цього злочину? А чому соціальні чи ширше — політичні групи не можуть бути такими об’єктами? Бо з погляду історії постають чималі проблеми, коли ми обмежуємося лише цими чотирма групами.

Це питання дуже важливе, особливо щодо Голодомору. Деякі історики кажуть: навіть якщо Сталін мав умисел знищити українських селян, це не обов’язково означає, що він хотів знищити їх саме як українців. Але я ставлю питання: а в чому полягає різниця? Є досить вагома інформація, що Сталін переслідував українських селян, щоб унеможливити досягнення незалежності України, щоб позбавити їх національності, змоги в якийсь спосіб чинити опір советизації. І комбінація цього національного й соціального виміру була осередком нищівної кампанії Сталіна.

Парадигма геноциду, тобто наукова модель підходу до поняття геноциду, потрібна, щоб проаналізувати цілу низку подій. Наприклад, події в Камбоджі, Боснії, порушуються також питання про індіанців Америки. Це допомагає нам пізнати природу масового вбивства. Щодо злочинів Сталіна, то особливо увагу ми маємо звернути на мотивацію, змогу здійснити масові вбивства, а також на діяльність людей на місцях, які теж діяли як вбивці, вилучаючи в українських селян всю їжу. Вважаю, що парадигма геноциду цілком відповідає Голодомору.

Професор **Станіслав Кульчицький** зазначив на прес-конференції:

— Передусім хочу сказати, яким саме істориком є професор Наймарк. Він професійний радянолог і навіть очолював один із таких центрів. Професор Наймарк — історик широкого профілю, зокрема займався Балканами, Німеччиною. Кілька слів про радянологів. Вони з’явилися під час холодної війни і зробили дуже багато для розуміння в західному світі того, чим був Радянський Союз. Але після розвалу Союзу ці науковці, люди дуже кваліфіковані й моральні, сказали, що, мовляв, холодна війна впливала на їхні оцінки, тому вони були хибними. І, як не дивно, коли в останні роки було опубліковано так багато з радянської історії, їхні оцінки радянського режиму стали об’єктивними. Північною стала течія так званих ревізіоністів. І якраз професор Наймарк не належить до цих ревізіоністів.

Щодо українського Голодомору. Дуже мало прикладів, коли відомі науковці-радянологи дотримувалися тих концепцій, які ми висловлювали на основі фактичного матеріалу. Голодомор — це дуже замаскована терористична акція, яка на тлі загальносоюзного голоду, викликаного зовсім іншими причинами, була проведена в Україні, на Північному Кавказі і Нижній Волзі.

У цій книзі зовсім по-іншому висвітлюється поняття геноциду. Треба її перекласти і російською, бо ця книга сприятиме діалогу науковців двох країн. Непростому, враховуючи, що в Росії інше ставлення до постаті Сталіна, ніж у нас, але цей діалог потрібен.

Чимало цікавого було і у відповідях професора Наймарка на запитання. Ось деякі з них.

— Які причини і цілі спонукали Сталіна на масові вбивства? Це ключове питання для розуміння Голодомору. Існує багато теорій. В чому полягає моя аргументація? Ця трагедія походить від Сталіна і загалом керівництва Радянського Союзу. Вони вважали, що українське селянство не може вписатися в новий соціальний порядок, який хотіли встановити, і їх прагнули знищити. Українські селяни чинили опір колективізації і залишилися в певному сенсі байдужими до тих програм, які радянський уряд хотів реалізувати на селі. Сталін та його саграти використали голод, щоб зламати хребет українському селянству. Ми маємо всі докази цього. Було заборонено селянам шукати допомогу деінде, їм не давали змоги залишити село. Було підвищено норми покарання. Існують також причини ширшого плану. Наприклад, прагнення до гомогенізації населення, традиційна антипатія до українського націоналізму. Причому важко сказати, що українські селяни були націоналістами. Також радянське керівництво вважало, що українці можуть увійти в змову з Польшею, щоб відколоти від Союзу Україну. Але покарання були непропорційно великими щодо цих загроз. Тож Сталін і радянське керівництво хотіли позбутися української проблеми. Не винищити повністю українське населення, бо хтось ще мав тут працювати і керувати, а перетворити українські землі на радянські.

— Чи був голод і репресії 30-х років приготуванням режиму Сталіна до війни? Іноді чути аргументи: мовляв, оскільки Сталін “виграв” війну, то ці репресії були виправданими. Я не сприймаю цей аргумент, вважаю його жахливим. Радянський народ виграв війну всупереч Сталіну, а не завдяки йому.

— Щодо пам’ятників Сталіну, вважаю, що їх треба знести. Сталін був одним із найбільших злочинців в історії світу. Я бачив на Андріївському узвозі, як продають невеличкі портрети Сталіна. Уявіть собі, що отак само продавали б портрети Гітлера.

— Про те, що сталося з кримськими татарами, я написав у книзі “Вогні ненависті: етнічні чистки у Європі ХХ століття”. Депортація кримських татар 1944 року була жахливим злочиним, адже ці люди помірливо масово. Це абсолютний приклад геноциду. І це приклад культурного геноциду. Сталін хотів, щоб кримські татари, а також чеченці, інгуші, зникли як окремі народи. Вони могли жити як індивідууми, але не як народ.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ У «МОГИЛЯНЦІ»

Ганна ТРЕГУБ

У Києво-Могилянській академії для широкої громадськості відбулася презентація українського перекладу книги **Нормана М. Наймарка** “Геноциди Сталіна”.

Як зазначив у вступному слові науковий редактор видання професор **Юрій Шаповал**, автор цієї книжки звертає увагу на те, що сталінська комуністична система винна в серії злочинних актів, репресій, які характеризують увесь час існування радянського режиму. “Професор Наймарк, на відміну від багатьох західних і російських науковців, бачить і підкреслює специфічне місце України та українського народу в трагічних подіях ХХ століття”, — наголосив **Юрій Шаповал**.

Почесний президент Національного університету “Києво-Могилянська академія” **В’ячеслав Брюховецький** щиро подякував професору Наймарку за його величезну працю щодо поширення у світі правдивої інформації про злочини комунізму. Як відомо, Києво-Могилянська академія від часів початку дискусії про визнання Голоду 1932–1933 років геноцидом брала та бере активну участь у дослідженні й наданні фахової оцінки цього явища. Зокрема визначну роль у відкритті правди про діяння сталінського режиму відіграв професор **Джеймс Мейс**, який із 1995 року й до своєї смерті 2004 року був викладачем НаУКМА.

Директор Інституту філософії імені **Г. Сковороди**, автор книги “Червоне століття” **Мирослав Попович** зауважив: “Подекуди, коли йдеться про співставлення злочинів сталінізму та гітлеризму, осіб Гітлера і Сталіна, до останнього, як лідера країни-переможця у Другій світовій війні, ставлення позитивніше і лояльніше. Мовляв, він захистив Європу і світ від поширення гітлерівських концтаборів. Проте скільки людей у світі пам’ятають про каральну машину сталінського режиму — ГУЛАГ? В жодному випадку не можна допустити виправдання в очах світової громадськості страшних злочинів Сталіна, який знищував мільйони власних співгромадян”.

Лесь Танок привернув увагу присутніх на презентації до того, що злочин сталінізму не закінчився зі смертю **Йосипа Сталіна** 1953 року. Він тривав аж до розвалу СРСР, оскільки Сталін, який є головною дійовою особою у презентованій книжці **Нормана Наймарка**, був одним із творців практики нищення представників національних еліт, яке тривало і за часів **Хрущова** та **Брежнєва**. Варто лише згадати про українських дисидентів, політ’язнів інших націй — естонської, латиської, грузинської, єврейської та інших, яких аж до початку 90-х років радянська влада забороняла до концтаборів і психлікарень. “Поляки ніколи не забудуть Катинь. Проте скільки українців нині пам’ятають про український аналог — **Биківню**, де лежать тисячі наших закатованих співвітчизників? Сучасна влада намагається позбавити це місце статусу пам’ятки національного значення. Над похованнями вирубують ліс. А не варто забувати, що злочини сталінізму не менші за злочини нацизму. Фашизму **Муссоліні** та **Гітлера** не було б без фашизму **Леніна** і **Сталіна**. І в Україні, і в світі комунізм та його злочини мають бути засуджені на юридичному рівні”.

Учасники презентації висловили побажання, аби книгу “Геноциди Сталіна” було перекладено російською мовою. Північна сусідка України, якій до цього часу не дає спокою її імперське минуле, має дослухатися до голосу всесвітнього відомого історика і долучитися до діалогу між націями, які будують нове майбутнє — без геноцидів і масових знишень.

— Пилипе, 9 травня виповнилося б 75 років із дня народження Вашого батька Юрія Ілленка. Ким був для Вас, у глибоко духовному розумінні, Ваш батько?

— Знаєте, мені найменше хотілося б говорити про якісь інтимно-родинні речі, спогади. Врешті-решт, це глибоко особистісне, безперечно, надзвичайно дороге та близьке мені, моему братові Андрію, мамі. Але сьогодні не це найважливіше.

Зараз більше йдеться про постать батька в сучасному українському культурному, громадсько-політичному дискурсі. Зокрема в національному українському кіномистецтві. Щодо батька існує дуже багато міфів і легенд. Неодноразово доводилося чути, читати, що він нібито якась невірнова, дуже суперечлива людина. Інші говорять, що з ним важко змиритися; ще хтось — що займав надто непримиренну позицію в багатьох речах. Деякі ж лицемірно-поблажливо пояснюють це тим, що останні 20 років життя він зазнав творчої поразки. Публічно погоджуючись, що він був великим радянським кінорежисером і оператором, а от за часів незалежної України... Якраз цю думку дуже активно мусують ті люди, які, м'яко кажучи, за життя Юрія Ілленка були його опонентами.

Насправді батько завжди був людиною надзвичайно послідовною. Послідовним не лише у своїх мистецько-естетичних поглядах, а й у громадсько-політичних, навіть — побутових. Усі його вчинки були логічно вмотивованими. І впливали з усього прожитого перед тим життя. Тому люди, які кажуть, що Юрій Ілленко — постать, сповнена внутрішньої протиріччя, — просто нещирі, за цим твердженням вчувається людська нищість, мстивість.

— Спроба невдах чи творчої сірості знайти хоча б яку-небудь пляму на сонці?

— Я сказав би інакше: це спроба якимось чином поставити під сумнів його позицію — творчу і суспільну. Чому? Зроблене ним не проминальне. Викреслити Юрія Ілленка з української культури не вдасться вже нікому, ні януковичам, ні табачникам.

Давно уже очевидно, що в творчому сенсі в українському кінематографі чогось подібного не було й не буде. Без перебільшення: він — постать рівнозначна найбільшим велетням української культури. Так само як не можна викреслити з історії нашої культури Шевченка, Довженка, так само нікому вже не вдасться перекреслити його ім'я. Але, розуміючи це, маніпулятори суспільною свідомістю намагаються, як у випадку з Шевченком, фабрикувати міфи. Це робила радянська влада, триває ця брудна робота і в наш час. Юрія Ілленка як непересічну особистість намагаються втиснути в прокрустове ложе своїх антиукраїнських уявлень і антиукраїнської українофобської ідеології. Приміром, намагаються довести, що фільм “Молитва за гетьмана Мазепу” був просто якимсь незрозумілим, невдалим ходом успішного і талановитого в минулому режисера. Це результат, мовляв, того, що він “загрався” політикою та обрався в на весь світ. Навпаки, я наголошую: цей фільм — логічний результат його творчого і свідомого суспільного життя.

Якщо проаналізувати його творчий шлях, починаючи з “Ті-

ПИЛИП ІЛЛЕНКО: «ВСІ БАТЬКОВІ ФІЛЬМИ — ПРО УКРАЇНУ Й УКРАЇНЦІВ»

Пилип Ілленко зіграв ролі маленького Святослава (“Легенда про княгиню Ольгу”), юного Мазепи (“Молитва за гетьмана Мазепу”) та інші (всього понад 10). Тепер він знаний більше як кінопродюсер, правник, політик. Але розмова сьогодні у нас про його батька, одного із найталановитіших українських режисерів — Юрія ІЛЛЕНКА.

ней забутих предків” (не братиму більш ранні фільми) до “Мазепи”, то ми можемо зрозуміти, як він ним шов. У нього фактично кожний із фільмів — це нове слово. Він мені казав: “Я не люблю повторюватися в тому, де я вже взяв верхне “до”. Верхне “до” він узяв в операторській майстерності в “Тінях...”, де була шалена динаміка камери, де були фантастичні кольори, вражаюче красивий гуцульський одяг, роздолля природи Карпат... Наступний фільм “Криниця для спраглих” абсолютно інший. Там зовсім інший творчий метод. І знов-таки Ілленко бере в ньому верхне “до”. У “Вечорі на Івана Купала” знову створює нову форму — сюрреалістичну, образно-символічну, і так у кожному з наступних фільмів. У кожній наступній роботі ми бачимо абсолютно нового режисера, і в кожній із них є цей метод. Хоча його художня палітра надзвичайно різноманітна, але за сутністю своєю усі його фільми мають багато спільного. Всі ці фільми про Україну. Про Україну і про українців. Кожний присвячений окремій частині чи то історії, чи якимись проблемами нашого існування, скажімо, становлення нації. І оці дві речі, два напрями художньої форми і змісту знайшли своє логічне вирішення у фільмі “Молитва за гетьмана Мазепу”. Тут застосовано усе найкраще, що він здійснив у своїх попередніх фільмах, і з естетичної точки зору, і з художньої. І насамперед — ідеологічної. Звичайно, створене не було схоже ні на що попереднє. В результаті твір здивував і багатьох, можливо, відштовхнув від себе своїм новаторським підходом. Сьогодні, через десять років по створенні, переглядаючи його, підготовлений глядач дивиться інакше. Зараз сприймається набагато краще і прихильніше. Тільки тепер багато хто зрозумів: тоді фільм випередив свій час.

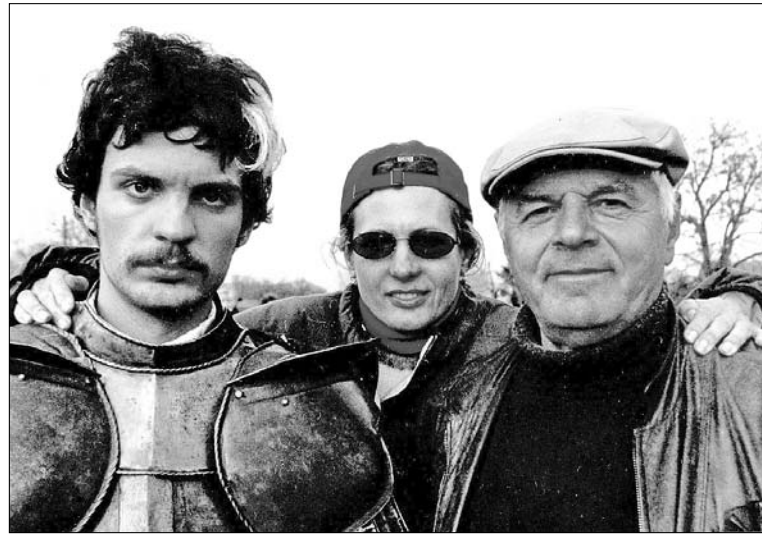
Представлений на Берлінале, він також був далекий від одностайного сприйняття. Я був тоді присутнім на показі. Після початку демонстрації, за кілька хвилин, половина аудиторії встала й покинула зал. Серед них і посол України в Німеччині. Решта ж, по закінченні фільму, аплодувала стоячи. Про що це говорять? Проте, що кінострічку “Молитва за гетьмана Мазепу” просто випередив свій час. Фільм подивилися на багатьох фестивалях, зокрема в Росії. Колеги почали застосовувати запропоновані ним прийоми, образи і т. д. А взагалі-то треба усвідомлювати, що людей найбільше лякає незвичне.

— **Таке сприйняття фільмів Юрія Ілленка траплялось, напевне, не раз?**

— Пригадую, батько мені якийсь розповідав, як сприймали “Тіні забутих предків” студенти Московського університету. Під час прем'єри вони затупотіли ногами. Параджанов не стримався, вибіг на сцену та вилаявся. Зараз же людину, яка скаже, що “Тіні...” це лайно, вважатимуть придурком. А тоді це казав кожен другий. У МГУ був присутній не простий глядач — “золота” молодь, інтелектуали радянської імперії. Сьогодні фільм загально-визнаний, він — класика не лише українського кіномистецтва. Так само і з усіма іншими роботами. Минає час і ставить усе на свої місця. За часів Достоевського було багато письменників, твори яких друкували значно більшими, в сотні разів, накладами, ніж романи Достоевського. Чомусь же пам'ятають Фьодора Михайловича. Хоча за життя він був, із точки зору комерційного успіху, посереднім літератором. Так само і в кіно. Чомусь фільми Юрія Ілленка всі зараз вважають класикою, хоча на момент їхнього виходу на екрани вони були практично всі освітані. Або заборонені. Нищилися навіть ще на етапі створення.

— **У своїх спогадах Юрій Ілленко зізнавався, що українська стихія не одразу захопила його. А коли Ви відчули пробудження національної свідомості? І під чийм впливом?**

— З самого дитинства, скільки себе пам'ятаю, такої проблеми для мене не існувало. Бути українцем, часткою великого українського народу було так же природно, як дихати повітрям і бачити сонце. Хоча тоді я не усвідомлював, що приклад батька завжди був визначальним. Тому вважаю, що це була його заслуга. Він казав: ти українець, ти живеш на землі своїх дідів-прадідів, твої предки козаки. І оце ненав'язливе нагадування, що ти — спадкоємець великої культури, духовної, землеробської робило свою справу.

Пилип Ілленко, Людмила Єфименко та Юрій Ілленко на зйомках “Молитви...”

Мені смішно, коли доводиться чути, що, мовляв, наприкінці життя Юрія Ілленка чомусь понесло до націоналістів. Він ним був навіть тоді, коли формально належав до Комуністичної партії. Саме то-

ді, 1971 року, знімаючи фільм “Білий птах з чорною ознакою”, воєк УПА з екрана говорить: “Я гуцул, і воля моя, як ці гори високі, і я із зброєю в руках відстою, не дам, щоб мою наречену гвалтували жодні посіпаки”. Так, здається. Зауважте — це 71-й рік. Ці слова вкладені в уста негативного персонажа, але цей негативний персонаж не зробив жодного негативного вчинку. Як ви гадаєте, як міг я не пишатися своєю приналежністю до свого народу?

Заглибленість у світ української культури, в світ українського кіно відбувалась не лише завдяки батькам. У нас частенько бували гості, відомі українські митці, й ми ходили до них. Та атмосфера, висока духовність вбиралася нашими дитячими душами. Батько хотів виховати у мені і в брата не просто почуття любові до рідного, а ще й активну життєву позицію. Мало любити, треба мати здатність і готовність захищати своє. Захищати духовність, культуру, мову, чесне, героїчне ім'я свого народу, до якого належиш. Усе його життя це, по суті, боротьба, захист власного погляду на свою людську і національну гідність. Тому те, що він став фактично одним із лідерів і ідеологів “Свободи” є логічним продовженням усього його життя. І ніяких несподіванок тут нема.

— **Чому саме “Свобода”?**

— Батько свідомо пішов у “Свободу”. Так само, як і я з братом. Очевидно, у Ілленка і Тягнибока одна ціль, одне спільне бачення майбутнього і шляхів його досягнення. До того ж, батько мав дуже конкретну мотивацію. Після фільму “Молитва за гетьмана Мазепу” він потрапив у типову для нього ситуацію. Після того батько сказав: “У мене є що знімати, я можу ще багато написати сценаріїв, є багато нереалізованих. Але я не хочу знімати фільми, які ніхто не побачить. Для того щоб знімати кіно, яке виховує у народу духовність, пробуджує національну і людську гідність, потрібні умови. Ось тоді

він і написав відозву до українців, яка, власне, стала приводом до знайомства з Олегом Тягнибоком, а потім і подальшої їхньої співпраці.

— **В одній із статей він пише про програму захисту і впровадження української мови, і про те, що повну, справжню програму за сучасних умов він не довірить і власному персональному комп'ютеру. А Ви знаєте цю програму, він ділився з Вами, з Андрієм?**

— Звичайно, ділився. Хоча це, певною мірою, художній прийом... Але в принципі основні свої ідеї, і не лише мови, а взагалі культури як частини головної підвалини національного життя і держави, він розкрив у своїй політичній програмі. Це його заслуга, що в програмі зазначено шляхи захисту українців. Таким чином у “Свободи” з'явився розділ про звільнення і захист українського інформаційного простору, який наразі абсолютно окупований іноземною мовою, іноземним культурним продуктом. Триває агресивне, цілеспрямоване нав'язування, насаджування чужих цінностей, які українцям абсолютно не потрібні. Вони ведуть до того, що люди втрачають будь-які орієнтири і стають просто зомбі, манкуртами, якими легко маніпулювати для продовження утримання нас у колоніальному стані. Це і є основна його думка: найважливіша мета держави — звільнення інформаційного простору під силу українському народові, зокрема його інтелігенції, об'єднаній у потужну політичну силу. Ще раз кажу: його абсолютно не цікавила ще одна там якась посада (у житті в нього було багато посад, багато нагород, було визнання, успіх, увага суспільства і т. д.). Він знав усьому тому справжню ціну — “кимвальному звуку труби”.

— **Пригадайте, будь ласка, у нього ніколи не з'являлося відчуття зневіри у свій народ, який він захищає, на утвердження якого він так самозречено і самовіддано працював?**

— Тут варто говорити про його душевний біль за свій народ, який вкотре обманули, скориставшись його довірливістю. Усе життя батька — це історія того, як він піднімався з колін, коли, здавалося, це було вже неможливо. Наприклад, після стількох заборон його фільмів. Уявіть: вам 28 років, ви усвідомлюєте, що зняли фільм, який може перевернути світовий кінематограф. У результаті цей фільм змивають із плівки. Це фільм один із найкращих — “Криниця для спраглих”. Він талановитіший за “Тіні...” Прем'єра цього фільму відбулася через 24 роки після його зйомок. Наступний фільм — “Білий птах...” — спіткала така ж участь...

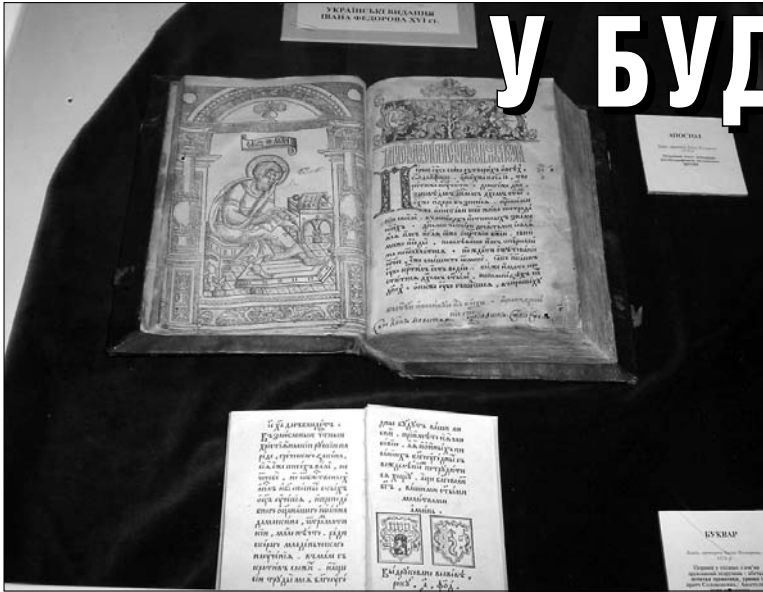
— **Пилипе, на слуху в Україні й за кордоном ще свіжі події у Львові 9 травня. Ви, як член “Свободи”, не брали там участі?**

— На жаль, ні. Цього дня батькові було 75 років, а 8 травня — день народження мого молодшого сина. Йому виповнився один рік.

— **Як його звали?**

— Святослав... Як бачите, хоч я й не став професійним актором, але одна з моїх дитячих ролей у батьковому фільмі вплинула не лише на мій світогляд...

Спілкувався
Микола ЦИМБАЛЮК

У БУДИНКУ МОНАСТИРСЬКОЇ

Для України Міжнародний день музеїв (18 травня) виходить далеко за межі професійного свята. Цей день має, без перебільшення, загальнонаціональне значення. Адже здатність зберігати і примножувати свою культурну спадщину свідчить про зрілість будь-якої нації. Напередодні свята ми завітали до Музею книги і друкарства України, який розташований на території давньої архітектурної пам'ятки Києво-Печерської лаври — в будинку монастирської друкарні, що діяла безперервно понад 300 років. Спілкуємося з директором Музею книги і друкарства України Валентиною БОЧКОВСЬКОЮ.

— Валентино Григорієво, розкажіть, які саме експонати зберігаються в Музеї книги і друкарства, в чому його унікальність?

— Колекція музею становить 56 тисяч експонатів. Це велике зібрання, я навіть боюся порівнювати її з колекціями наших національних музеїв. Не лише за кількістю експонатів, а й за значущістю вона не поступається їм. Недаремно 2010 року, коли завершувалася каденція президентства Віктора Ющенка, він побував у нашому музеї і підписав лист про намір надати нам статус національного музею. Але, на жаль, Указ так і не вийшов.

Маємо в колекції 800 стародруків, насамперед “Апостол” Івана Федорова — перша українська друкована книга, два примірники “Острозької Біблії” 1581 року, два примірники першого видання “Києво-Печерського Патерика” 1661 року. Навіть Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського не має жодного примірника цього першого видання. Ми маємо у своїй колекції рідкісні європейські стародруки. Це книги XVI—XVII століття. Також у нашій колекції понад 11 тисяч робіт художників-графіків, зокрема ескізи Василя Кричевського, Василя Лопати, Василя Перевальського, Георгія й Сергія Якутовичів — батька й сина. Представлений також живопис.

Раз на два-три роки ми проводимо виставку, яка присвячена керівникам музею. На ній ми презентуємо стародруки, графіку, живопис.

— Навпевно, основна робота для будь-якого музейного працівника — наука. Які теми Вас цікавлять як науковця, чим захоплюються Ваші співробітники?

— У музеї працюю з 1986 року. Постійно опікуюся давньою книгою. Директором стала 2008-го. Книги, що Ви бачите, наш останній доробок — “Каталог видань Почаївського та Унівського монастирів XVIII—XX ст.” (2008 р., наклад — 1000 прим.), “Видання творів Тараса Шевченка та графічної Шевченкіани” (2011 р., наклад — 300 прим.) — результат роботи не одного року.

Чому саме зараз важливе видання каталогів скарбів, які знаходяться в тому чи іншому музеї? Коли виходить такий каталог, ми фіксуємо колекцію музею і маємо змогу детальніше дослідити фонди, що і робив науково-дослідний відділ на чолі із Марією Корнійчук, яка свого часу прийшла до нас із Національного музею ім. Тараса Шевченка, дуже добре знає творчість Великого Кобзаря. Після цього простіше і зберігати

цю колекцію. Кожний каталог допомагає зробити точну атрибуцію і науковцям, і колекціонерам, своїх неповних чи дефектних видань. Тут є науковий опис, де зазначена формула книги, кількість і тип ілюстрацій, автори ілюстрацій, розшифровані покрайні записи (маргінали), історія побутування книги, зокрема й те, як книга потрапила до нашої колекції, яка щороку поповнюється на 400 експонатів. Багато з них передав відділ “Книга і графіка” Києво-Печерського національного заповідника 1972 року під час створення музею, є тут і книги, подаровані приватними особами. Лише протягом 2008 року нам подарували 25 стародруків. Ми не просто колекціонери цих видань, а й дуже детально їх вивчаємо. Це не лише відкриття нових сторінок в історії української книги, а й провакція до того, щоб ті пам'ятки культури, які зараз знаходяться у приватних руках, потрапили до нашої колекції, де є змога їх краще вивчити, висвітлити, глибше дізнатися про історію усеї друкарні. В каталозі, виданому 2008 року, ми вказали всіх дарувальників, хоча принагідно ще раз їм подякувати. Сьогодні ми працюємо над каталогом львівських стародруків, каталогом найкращих видань, які зберігаються в Музеї книги і друкарства. Звісно, у нас не найбільша колекція. Більші — у Національній бібліотеці імені В. І. Вернадського, Національній бібліотеці ім. В. Стефаніка у Львові. Але описавши нашу, матимемо змогу зафіксувати ті чи інші книги саме за колекцією нашого музею.

Працівники музею досліджують історичні архіви, наукові бібліотеки, працюють у видавництвах. Окремі теми захищають на методичних нарадах. Ми проводимо наукові конференції, беремо участь у наукових форумах поза межами музею. У листопаді 2010 року в нас відбулася перша конференція, присвячена писемності — “Українська писемність і мова у манускриптах і стародруках”, зараз готуємо до друку збірник доповідей. Уже оголосили про її проведення й цього року — 10 листопада. Сподіваємося, що й друга спроба буде цікавою для науковців. А навесні в рамках проекту “Краса і вічність” (виставка жіночих портретів XVII—XIX ст. із фондів музею-заповідника “Одеський замок”) відбулася міжнародна музейна наукова конференція “Роль жінки в українському суспільстві. Історична ретроспектива”. Плануємо зробити ці дві конференції традицій-

ними для нашого музею.

— Пані Валентино, Ви згадали виставкові проекти. Розкажіть, як представлене мистецтво в Музеї книги і друкарства. Які ще “цікавинки” можете запропонувати відвідувачам?

— Музей книги і друкарства України має дві виставкові зали. Площа великої зали становить 240 м², малої — 60 м², висота стелі — 4,5 м. Зали мають штучне і природне освітлення. Крізь вікна видніються золоті куполи Києво-Печерських церков, Успенський собор, Лаврська дзвіниця... Тут особливий настрій та аура.

На мою думку, музеї сьогодні — це не місце скарбів. Так, ми стоїмо на захисті наших національних святинь, але музей не має бути лише скарбницею. Ми повинні щось робити для того, аби люди приходили сюди постійно, замислювалися і були активні у своєму “думанні”. Музеї сьогодні повинні бути дуже активні — велика кількість виставок, презентацій, різноманітні проекти, інтерактивні акції — фестивалі, майстер-класи... Нині Музей книги і друкарства України дуже активно працює в цих напрямках. І хоча колектив наш невеликий, але кожен з нас знайшов своє місце. Можливо, це тому, що я й сама не забуваю творити. Коли директор зайнятий не адмініструванням, а творчістю, то це спонукає до творчості в колективі.

Зараз частина колективу готується до виставки до 50-річчя Шевченківської премії. На ній будуть представлені лауреати премії в галузі літератури та книжкової графіки, їхні твори. Відбудеться відкриття виставки 20 травня.

Нещодавно в музеї відбувся перформанс від театру історичного танцю “А l'entrada”. Вони поставили у нас танцювальну інтермедію в стилі українського бароко “Fatalia Blazenska” (“Доля

Жартівлива”). Це інтермедія XVII століття, взята із Ягеллонського рукописного збірника. Такі акції, презентації привертують увагу до давніх пам'яток, адже Музей книги і друкарства України знаходиться в приміщенні колишньої лаврської монастирської друкарні, яка почала діяти на початку XVII століття і діяла безперервно аж до початку XX століття. Це унікальний факт для східної Європи. В цій будівлі творилися книги, які представлені в нашій експозиції, видавалися в XVII столітті, є також рукописні книги.

Уже не одну зустріч ми провели із Тарасом Компаніченком і його гуртом “Хорєя козацька”. На фестивалі дитячої книги він проводив майстер-клас дитячого співу, навчав давньому українському скоропису, на Різдво Тарас ставив “Сокиринський вертеп”. Це дивовижне відчуття — ніби стаєш учасником якоїсь медитації. Його виступи абсолютно адекватні до того, де ми знаходимося. Тарас любить співати по Почаївських богогласниках, а ми представляємо Почаївську друкарню, саме той період, коли вона була заснована — на початку XVIII століття. Саме тоді, 1790 року, вийшли у світ перші богогласники. Тому нам, людям, які працюють зі стародруками, слухати ці пісні особливо приємно.

Я кожного дня займаюся вивченням стародруків, зокрема богогласників. Я зачитувалася цими піснями, присвяченими Почаївській Богородиці, Підгорецькій Богородиці і т. д., там є ноти, але я ніколи раніше не чула як це звучить у наспіві.

— Як виникла ідея проведення

фестивалю української дитячої книги “Азбукове Королівство магів і янголів”?

— Я замислювалася, що б таке зробити, аби протягнути ниточку із минулого в сьогодення, щоб кожен зрозумів генетично, що він є частиною, продовженням того минулого, яке є в кожному з нас, пробудити ті відчуття. У мене син, якому зараз десять років, тож я добре знаю сучасну дитячу літературу.

До певного часу мені було незрозуміло, чому в нас є такі прекрасні сучасні письменники і захоплюючі-фантазійні художники, але народ мало про них знає? Ось після таких роздумів я вирішила спробувати зробити щось чарівне для дітей. Всередині жовтня минулого року на п'ятиденний форум зібралися художники-ілюстратори, письменники, видавці, тобто всі творці сучасної дитячої книги. Діяла виставка книжкової ілюстрації та найновіших і найкращих видань української дитячої книги, проводилися перформанси, зустрічі з видавцями, авторами, майстер-класи з художниками...

— Як популяризуєте діяльність музею? Знаю, що він досить пристойно представлений в Інтернеті, власне, і наша з Вами зустріч відбулася завдяки точній контактній інформації, що розміщена на одному з сайтів.

— Першим завданням, яке я перед собою як директор поставила, окрім того, щоб зробити ремонт у виставкових залах, було проведення Інтернету. Коли ми підключилися до всевітньої мережі, зрозуміли, що нам уже давно потрібно мати там свої представництва. Просто, коли, як кажуть японці, ти бачиш перед собою мету, йдеш до її досягнення, то з часом з'являються обставини, які допомагають зреалізувати цю мрію. І якщо мрія реальна, а не захмарна, то все саме так і відбувається.

Наприклад, коли видавали “Каталог видань Почаївського та Унівського монастирів XVIII—XX ст.”, усе йшло до рук: прийшли колекціонери й подарували

ДРУКАРНІ

стародруки, яких немає в нашому музеї, з'явилася людина, яка взялася проспонсорувати цей каталог, мені відкрилися всі двері в усіх архівах і я знаходила візитиці, якими до того ніхто не цікавився.

Так само все відбувалося з фестивалем, так само це відбулося і з сайтом. Раптом з'явилася людина від Всеукраїнської асоціації музеїв, яка запропонувала на сайті асоціації створити власну сторінку. Нам для цього не потрібно ніяких коштів, вони безкоштовно надаватимуть технічну підтримку, але адмініструвати ми маємо самостійно. Так на початку 2009 року ми вже мали своє представництво в Інтернеті за адресою: http://vuam.org.ua/uk/704:Музей_книги_і_друкарства_України. Тепер ми його поповнюємо щоденно. Займається цим наш провідний науковий працівник Наталя Глоба. На цьому сайті сьогодні є все, що може вас зацікавити: інформація про музей, архівні установи, музейна педагогіка, наукова діяльність, усі новини, зокрема й оголошення про майбутні заходи. Крім того, маємо блог в “Живому журналі” — <http://bookmuseum-ua.livejournal.com>. Його веде провідний науковий працівник Настя Денисенко, яка працює у виставковому відділі. Тут можна, на відміну від музейного сайту, коментувати публікації, що теж дуже для нас важливо. Є дуже багато “цікавинок” про наш музей, ілюстративного матеріалу, фотографій. Окрема сторінка на Facebook присвячена фестивалю “Азбукове королівство магів і янголів”. Тут є програма фестивалю, інформація про всі акції, що відбувалися, а також про події, які відбулися вже після фестивалю, плани на майбутній фестиваль.

Спроба популяризувати нашу роботу через Інтернет дуже вдала. Поки що це найкращий піар, що маємо.

Із великою радістю спілкуємося з журналістами. Ми усвідомлюємо, що простір — духовний, культурний потрібно заповнювати. Якщо ми відмовлятимемося від цього, свідомо чи ні, то цей простір буде заповнений чимось іншим. Тоді ми нарікатимемо, що наші діти не хочуть читати книг, не розуміють, чим жили їхні діди й прадіди, і в результаті губляться в сучасному інформаційному хаосі.

— *Українська культурна спадщина сьогодні потребує захисту. Для цього варто гуртуватися...*

— Ми намагаємося бути “на вістрі часу”, тому реагуємо на різноманітні виклики. Замислюємося не лише над збереженням раритетів, які знаходяться безпосередньо у нас у музеї, а й відгукуємося на проблеми збереження культурної спадщини в інших регіонах. Так, наприклад, нещодавно відбулася цікава акція під назвою “Врятувати Меркурія”. Йдеться про збереження малих пам'яток Львова. Я постійно закликаю до того, щоб кожен із нас звернув увагу на збереження тої чи іншої пам'ятки, незважаючи на те, чи знайдуться благодійники із значними сумами, чи ні. Адже таких пам'яток справді дуже багато.

— *Які Ваші відносини із чинною владою? Як Ви ставитесь до намірів виселити музеї з території Києво-Печерської лаври?*

— До таких “ініціатив” ставимося вкрай негативно. Вважаємо, що наша присутність тут абсолютно органічна. Історія української писемності з найдавніших часів пов'язана з Лаврою. Ми єдина часова простір між минулим і сьогоденням, наш час із нашими коренями.

Ми чули таку думку, що тут варто створити музей “Лаврська друкарня”, іншу — “Музей біблійних писань”. Я цього зрозуміти не можу, тому що Музей книги й друкарства хоча й був створений 1972 року, але став тоді першим таким музеєм на теренах СРСР. І сьогодні цей унікальний музей, як єдиний повнопрофільний музей України, представляє історію української книги і писемності з найдавніших часів по сьогоднішній день. Я не можу взяти на себе відповідальність щодо репрофілювання музею, як цього хоче сьогоднішня влада, звузити презентацію нашої книги, наприклад, лише до видань Лаврської друкарні чи представлення тільки релігійної літератури. Це абсолютно неправильно! Ми повинні показувати, вивчати і досліджувати процес, адже сучасна українська література проросла із давньої.

Як можна представляти так звані біблійні писання, коли ми не маємо цих оригінальних творів? Чому ми в такому разі маємо відвернутися від того, що маємо, перестати це вивчати? Шукати “бібліотеку Ярослава Мудрого” у підземеллях і ходах, коли ми маємо скарби безпосередньо в наших музеях, і фонди, які ще не досліджені, не вивчені? Там можна знайти багато цікавого для кожного дослідника, багато відповідей на запитання із далекого минулого. Краще давайте знайдемо бібліотеку Підгорецького замку, яка справді реально існувала до 1939 року. Це була вели-

чезна книгозбірня, де були і давні фоліанти. Яюсь, їдучи в потязі зі Львова до Києва, в купе познайомилася з жінкою, яка розповіла, що жила в хаті, на горіщі якої стояла скриня, в якій лежали стародруки з Підгорецького замку. Але куди вони поділися після війни — вона не знала.

Сьогодні не маємо права ставити питання — повинен тут бути музей книги, чи ні. Звісно, повинен! Лаврська друкарня понад 300 років у цій будівлі видавала книги, в 1920-ті роки тут перебувала друкарня Академії наук... Тому ще раз наголошую — я проти будь-якої реорганізації чи виселення. Для того щоб переселити музей, потрібні надзвичайно великі кошти. За законом про музеї і музейну справу, якщо музей переселяється в інше приміщення, то воно не повинно бути меншим, ніж те, яке займав музей. Це приміщення має бути облаштоване пожежною, охоронною сигналізацією, повинні на той момент уже бути виділені кошти на транспортування, побудову експозиції... У нинішній важкий час таких коштів у держави просто немає. І навіть не може бути мови про те, щоб виселити один, два, чи всі музеї з цієї території.

Немає на жоден музей таких коштів! Сьогодні ми в підпорядкуванні міста, маємо кошти із бюджету якраз стільки, щоб сплатити комунальні платежі. То про що мова?! Про яке переселення чи виселення? За цим задумом може стояти лише одне — знищення музеїв або припинення їхньої діяльності мінімум на десятиліття. І це треба чітко усвідомлювати! Я не знаю такої європейської країни, в якій прийняли б таке рішення, яким воно постало в нашій країні. Напевно, влада це вже усвідомила і навряд чи хтось серйозно ще повернеться до цієї теми.

Спілкувався
Євген БУКЕТ
Фото автора

НОВА «ІСТОРІЯ «КОБЗАРЯ»

Євген БУКЕТ

Будь-яка колекція, а тим паче музейна, стає особливо цікавою тоді, коли її зміст доноситься до загалу. Одним із поширених способів презентації музейної колекції є каталог. Широко відомими у світі, завдяки каталогам фондів колекцій, є тисячі різних музеїв. І завжди приємно, коли з'являється можливість ознайомитися з предметами скарбниці в ошатному, ретельно впорядкованому виданні. Саме таке нещодавно побачило світ. Це — каталог “Видання творів Тараса Шевченка та графічної Шевченкіани” Музею книги і друкарства України.

Фондова колекція цього музею почала формуватися порівняно недавно — у 70-х роках минулого століття. Більшість унікальних шевченківських видань музей придбав від В. М. Шеремет (Ужгород), Н. Т. Романченко (Львів), Р. С. Чубатого (Коломия). Окремі книжки було закуплено в букіністичних магазинах Києва, Петербурга і Москви, передано з фондів інших музеїв та бібліотек. Музейна Шевченкіана значно збагатилася завдяки колекції Григорія Коляди, яку відомий науковець подарував Музею книги і друкарства України. До книжкової колекції потрапило чимало видань УВАН і НТШ у США і Європі, УВАН у Канаді, а також багато сучасних, переданих Державним комітетом телебачення та радіомовлення України, українськими видавництвами, зокрема ВЦ “Просвіта”, та установами. Останні представлені в каталозі книжки і датуються 2010 роком.

Нинішній каталог презентує 393 одиниці видань творів Т. Г. Шевченка, а також 677 одиниць графічної Шевченкіани. Тут зберігаються 300 зразків книжкової графіки, 144 — станкової, 218 екслібрисів, 11 листівок, три плакати й одна медаль. Книжкові видання в каталозі представлені за хронологією (за винятком подачі повних зібрань), графічні роботи — за прізвищами авторів. Також каталог містить покажчики назв, імен, видавництва і місць видання і кольорові вклейки з репродукціями.

Каталог упорядкували співробітники музею книги і друкарства України Марія Корнійчук, Галина Карпінчук, Наталя Глоба і Людмила Парійська. Запитуємо про нове видання в автора передмови й упорядника — завідувача науково-дослідного відділу музею Марії Антонівни КОРНІЙЧУК.

— *Пані Маріє, що спонукало Вас і творчий колектив до видання каталогу?*

— Ми пам'ятаємо, як потужно в 1960-ті роки відзначалися Шевченкові дати, які дали тоді поштовх навіть до національного відродження: це і 1961-й, і 1964 роки, коли відзначали 100-річчя від дня смерті й 150-річчя від дня народження Великого Кобзаря. Так само нині маємо дві потужні дати. Музей книги і друкарства як державна установа готувався до 150-х роковин смерті Шевченка. І ми задумали описати всю музейну Шевченкіану, тобто всі видання творів Шевченка, які зберігаються в музейній колекції. Музей книги і друкарства України, можна сказати, молодий — він формувався в 1970-х роках і перша експозиція була відкрита

1975 року. Коли ж я ознайомилася із фондами — була вражена. Виявилось, що тут є і першодруки (тобто прижиттєві видання творів Т. Шевченка), і дуже багато унікальних видань уже померлих. Коли вже оглянули і усвідомили, що є що представляти, вирішили готувати каталог паралельно з виставкою. Цю дуже велику шевченківську виставку — “Володар у царстві духу” — ми відкрили цього року і представили на ній все найкраще маємо з Шевченкіани.

— *Наскільки цікава колекція видань Тараса Шевченка в Музеї книги і друкарства України?*

— Фондова колекція музею — це книжка і книжкова графіка. Ми опрацьовували і книжкові, і образотворчі фонди. Виявилось, що в нас майже 400 книжкових видань і близько 700 образотворчих матеріалів — це книжкова ілюстрація, станкова графіка, плакати, листівки і екслібриси.

Безперечно, найповнішою і найцікавішою в Україні є колекція Національного музею Тараса Шевченка. Але навіть той факт, що в 1970-х роках вдалося віднайти прижиттєві видання Шевченка, вже є великим досягненням. Тут є два “Кобзарі” 1860 року, є “Чигиринський Кобзар і Гайдамаки” 1844 року, поема “Гамалія” 1844 року, а також закордонне безцензурне видання 1859 року під редакцією Івана Головіна “Новіє стихотворення Пушкіна і Шевченки”, де було вперше надруковано поеми “Кавказ”, “Холодний Яр”, “І мертвим, і живим...”, а також поезії “Заповіт”, “Тоголо”, “Розрита могила”.

В оформленні були використані екслібриси музею, зображення будинку музею для шмуцтитулів, тобто все зроблено за всіма законами найкращого книгодрукування.

У результаті нашої роботи було проведено ще й атрибуцію колекції, адже деякі книжки були недатовані, не мали титульних аркушів. Так, тривалий час вважалося, що тут є перший “Кобзар” 1840 року, а це виявилася факсимільна копія. Ми звірили наш примірник із оригіналом, що зберігається в Інституті літератури, й навіть візуально було видно, що це факсиміле 1914 року. Взагалі багато хто плутає саме це видання з оригіналом, адже воно найбільш наближене до нього, проте за гравюрою, папером, деякими типографськими позначками одразу стає зрозуміло, що це не так.

— *Чи маєте подальші плани на Шевченкову спадщину, що зберігається в музеї?*

— Ми маємо також цікаві шевченкознавчі видання. Шевченкознавство як наука почало формуватися одразу після смерті Тараса Григоровича, коли почали писати спогади, збирати матеріали про нього. Можливо, вони стануть об'єктом наступного каталогу. Мої колеги Наталя Глоба і Галина Карпінчук зараз опрацьовують дуже цікаві фонди й готують каталог “Видання української книжки у Москві й Петербурзі в XIX — на поч. XX століття”. Переконана, наша колекція має ще дуже багато знахідок, відкриттів. Фонди — це завжди цікаво, тому з часом на їхній основі буде ще багато нових видань.

ЛИЦАРІ НА ВИБІР...

Уляна ВОЛКОВСЬКА

“Середньовічних фестивалів небагато, а ті, що є, це переважно інсценізація боїв, картинка минулого, — знайшла хвилинку для розмови Аліна, менеджер “Битви Націй”. — Особливість нашого фестивалю — це дійство, яке дає можливість стати активною частиною цього минулого. Це свіжі перемоги, адреналін, азарт, кураж, якого завжди очікує народ. Безперечно, у нас з’явилось більше досвіду порівняно з минулим роком. Над організацією свята працювало близько ста реконструкторів з усієї України. У майбутньому хотілося б проводити такі фестивалі частіше”.

Цього року в змаганнях взяло участь сім національних команд, також збільшилася кількість учасників дійства із-за кордону. На фестиваль, як і торік, завітали збірні з історичного середньовічного бою з України, Росії, Білорусі, Польщі. А також

Задовго до початку II Міжнародного фестивалю історичної реконструкції середньовіччя у Хотині я подумки була вже там. Ще б пак — це ж “Битва Націй”! “Таке дійство аж ніяк не можна проґавити!” — крутилося у голові добрячих два місяці (якщо відверто, то я встигла “дістати” відчайдушними розмовами всіх своїх друзів). Інтуїція мене не підвела — свято вразило видовищами та масштабністю. Тому привезла не просто цілісінькі жмені вражень, а оберемки емоцій, які через габарити ледь заштовхала у потяг Чернівці—Київ... І це не жарти, а чиста правда! Тепер я і вам допоможу хоч трішечки зануритися у світ пристрастей часів Середньовіччя...

приєдналися Італія, Німеччина, Квебек.

Лицарі билися “1х1”, “5х5”, змагалися у масових боях “21х21”. За справжніми сталевими обладунками, виготовленими у кузнях (маса лат — 20—30 кг!), звичайні люди різного віку і професій. Ці фанати захоплюючого виду спорту — вчителі, менеджери, лікарі, студенти... Для одних це хобі, для інших — спосіб життя. Не могла я пройти повз відважних бійців, які по-лицарськи не відмовили дамі у спілкуванні. Тут є лицарі на всі смаки і вподобання...

Ігор, клуб “Шарухань”, м. Харків: “Тут нас чудово зустрічають, прекрасна організація. Як на мене, це найкращий захід на пострадянському просторі. Я порівнюю із подібними фестивалями у Росії, Білорусі і може сказати, що в Україні найкраще. У нашій команді 8 осіб. Ми займаємося Золотою Ордою, вивчаємо історію степів України. Я сам із Сіверськодонецька, тому історія степів Донбасу мені дуже близька за духом”.

Володимир, команда “Акро” із Хмельницька: “Ми брали участь і минулого року. Хотілося б відзначити, що цього року надзвичайно зріс рівень супротивників. Ми займаємося реконструкцією Західної Європи, останньої чверті XIV століття, а також Київської Русі початку XIII століття. Це дуже цікавий вид спорту. Комусь подобається футбол, комусь — баскетбол, а нам — битися в обладунках. До речі, ми багаторазові лідери у цій сфері”.

Володимир, збірна України “ДЗХ” (Дніпропетровськ, Запоріжжя, Харків): “Я сам із Харкова. Минулого року наша команда виборола друге місце на “Битві Націй”. Росія — найбільший і найсильніший конкурент. Я реконструюю Золоту Орду, кінець XIII століття”. Свого лицаря підтримує його сором’язлива дама серця Олеся: “Я цікавлюся історією, вивчаю побут, життя, спосіб мислення тих часів, займаюся власноруч пошиттям

одягу із натуральної тканини, зокрема зі шкіри, льону. На фестивалі я вперше. Після таких боїв, такого видовища дуже багато вражень”.

Як і торік, перемогу в Хотині виборола російська збірна. Представники цієї команди здобули перші призіві місяця у перших двох номінаціях. Українці та білоруси посіли друге й третє місце лише в номінації “21х21”.

А який був розмаїтий середньовічний ярмарок! Відшукати можна було все до дрібниць: прикраси, зброю, музичні інструменти, одяг... А на розлив пиво та квас за середньовічними рецептами. А ви коли-небудь куштували?! А я — так!

А ще я познайомилася з Робіном Гудом. Він влаштував незабутній майстер-клас, навчав стріляти із лука... Стрілець я кепський, але ж скільки вражень! А коли смеркло — шалені танці до упаду під виступи рок-

гуртів “Чумацький шлях”, “Самі свої”, “Кам’яний гість”... І трохи романтики зі Львова від мого улюбленого романтик-фолькгурту “Місто Казкових Мрій”...

Фото Уляни Волковської

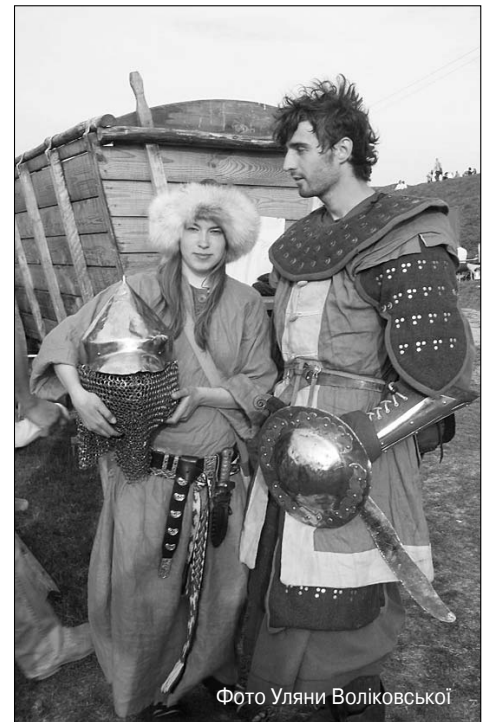

Фото Уляни Волковської

СЛОВО Прогвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА ТРИВАЄ
Ви — зі “Словом Прогвіти”, бо це — ваша газета!

Вартість передплати

(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 63 в “Каталозі”

на 1 місяць
на 3 місяці

4 грн 77 коп.
13 грн 71 коп.

на півроку 25 грн 77 коп.

Засновник: Всеукраїнське товариство “Прогвіти” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор Павло МОВЧАН

Головний редактор Любов ГОЛОТА
Редколегія Любов ГОЛОТА (голова), Ярема ГОЯН, Павло МОВЧАН, Олександр ПОНОМАРІВ, Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора Петро АНТОНЕНКО 279-49-47, Євген БУКЕТ 279-39-55

Заступник головного редактора з виробничих питань Наталія СКРИННИК 278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітнянської роботи Надія КИР’ЯН

Відділ культури Микола ЦИМБАЛЮК 279-49-47

Відділ літератури Марія КУЧЕРЕНКО 270-55-57

Відділ коректури Тетяна ЩЕРБАК 278-63-69

Комп’ютерна верстка Ірина ШЕВЧУК, Олег БЕССЬКИЙ 278-63-69

Кореспонденти Наталія АНТОНЮК, Уляна ВОЛКОВСЬКА

Черговий редактор Марія КУЧЕРЕНКО

Бухгалтерія 279-41-46

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosvity.org

Видруковано з готових фотоформ на комбінаті “Преса України” у середу. Зам. № 3301220 Наклад у травні — 20 400

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Прогвіти” обов’язкове.

Індекс газети “Слово Прогвіти” — 30617

